

OLAVS

LIBER

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 169 8° copy 2

RAMNO

SOMM

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 169 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 169 8° copy 2

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 169 8° copy 2

143.

EPISTOLA
D. MART. LVTHER. CONTRA
SABBATARIOS, AVCTA
iam ab ipso, & e Ger= manico Latine red= dita per
IVSTVM IONAM.

Addita est Epistola Iusti Iona, de amplissimo beneficio Dei, erga populum Iudaicum.

VVITTEMBERGAE.
1539.

144

ILLVSTRIS-
SIMO PRINCIPI, ET D. D.
WOLFGANGO PRINCIPI
ad Anhalt, Comiti Ascanie, Domini
uo Bernburgae &c. Domino
Clementi suo.

Lustus Ionae.

RATIA

ET PAX IN CHRIS-
to. Immanes tenebras sub
Papatu fuisse Illustrissime
Princeps, & adhuc in ho-
diernum diem apud Pa-
pistas esse, nemo sanus in-

ficiari potest. Portentosa enim fuit ignorantia
omnium rerum ad ueram pietatem, uerumq;
cultum Dei pertinentiam. Non solum Hebreia
Biblia (sine quibus necesse est omnia studia in
sacris frigere) sed & translatio illa latina scrip-
ture sanctæ adeo ex omnibus exulabat scholis,
ut pleriq; inuenirentur Professores, adeoq; titu-
lotenus Doctores Theologiae, qui libros ve-

[teris]

TRIS

PI, ET D.

Q PRINCIP
IAAScanie, Domini
G. C. Domino
mentis suo,

RATI

ET PAX IN

to. Immanes tend
Papati fuisse illu
Princeps, & adiu
dierum diem q
pietas esse, nemo
tosa enim fuit i
eram pietatem, u
iam. Non solum
recesserat omnia
translatio illa lati
mibus exculpat
Professores, adeo
Christiani uolentes exagitare & ridere illū Po
logie, qui libra

teris ex Novi Testamenti, etiam in illa vulgata
translatione, per omnem etatem ne uidissent
quidem.

Huic stupori hæc quoq; fuit coniuncta cœ
citas, ut nulli, aut admodum pauci Theologi sci
rent, quanti homines fuissent authores sacrorum
librorū, multo minus autem cognitum haberent,
quod totam hanc linguam sanctam, ex omnem
illam cognitionem uerae religionis, totum illum
thesaurum sapientiae celestis, Ecclesia gentium
accepisset a Iudeis, aut q; in illo Populo electo.
Ex sancto, maximi in uera Theologia uiri, quos
unquam hic Sol aspexit, floruerint.

Hinc memini, nō ita ante multos annos, cū in Mo
nasterijs (que etiā studio educabant adolescentes
ad ignauiam & inficiam) tum etiā in quibus=dam Scholis inuentos esse, qui hæc tria nomina,
summorū Patriarcharū, Abraham, Isaac & Ias
cob, ita ad contumeliam probrose Iudeis obij=cerent, quasi hi uiri, non tria totius generis hu
mani lumina, & præcipui sancti in toto numero
sanctorū, sed eiusmodi Iudei fuissent, cuiusmodi
iam conspicuntur è uilissima fece & miscerrimis
reliquijs uastatae ac pene funditus deletæ gentis,
sordidi sceneratores et Rabinuli. Atq; hi præclari
Christiani uolentes exagitare & ridere illū Po
logie, qui libra

A ij pulum

9 10

pulum tantum propinarunt Iudeis ridendos se-
metipsos, & eiusmodi titulotenus Christiani, re-
ipsa Dei religionis Christi omniū diuinarū re-
rum insigniter rudes, sanaturi, si superis placet,
Iudeos, tantum reddiderunt eos in Iudaismo ob-
stinatores.

Tanta erat tum corruptio, imo omnis sane
& purae doctrinæ amissio, tanta ignorantia Bi-
blicæ scripturæ in omnibus Scholis, quasi hoc so-
lum faceret Christianū, nihil didicisse Prophetici
scripti, nullum unq uidisse apicem sacre scriptu-
ræ. Celebratur adhuc uox illa inepta & suffis-
sima cuiusdam Monachi, qui dixit, se donec hoc
cerebrum humanū haberet (atq; utinam mentem
hominis aut cerebrum habuisset) se nunq credi-
turū, Christianos præsentis temporis, suos libros
suam religionem accepisse a Iudeis.

Verum hi homines $\gamma v\text{h}\text{o}$ partus fuerunt
& sunt Ecclesie Romane, & ipsissimi ac obedi-
entissimi filii illius sacre sedis. Nihil enim dis-
cere scripturæ sanctæ, Christi nomen & totā Re-
ligionem habere in questu, & impudentissime
cauponari nomen & uerbum Dei, res diuinæ
omnes non huius facere, hoc tempore solum Pa-
pale & Romanum est. Longe remotores fue-
runt hi Romani Christiani, a cognitione uere
religionis

nt Iudeis videlicet religionis, ueriq; cultus Dei, quam ille etiam habuit tenet Christus us temporis nostri ultimae feces Iudeorū, qui dismisisti omnium diuinum inillimi sunt ueris Abrahæ posteris. Abiecta sunt, si superemur, enim scriptura sancta, posthabitatis Apostolicis derunt eos in Iudea scriptis omnibus, tacentes plane de Christo, de promissione gratiae, de remissione peccatorū, in corruptio, imo omni celū usq; sustulerunt amissas & adulterinas misericordias suas, Monachorū Vota, cultum Mariæ & omnibus Scholis, quæ Rosaria, Inuocationes sanctorū, Et infinitis traditionibus ac idolatricis cultibus onerarunt & iustificare apicem sapientiam presserū Ecclesiam, atq; hi ridiculi Christiani, ex uox illa inepta cum his suis ceptis & factis, Censores se fecerūt machi, qui dixit, se Iudeorū, & deridendū sibi putarunt hunc poacheret (alioquin pulum, quid prudenter & eruditus Iudei de eius uerbo habuisset) semmodi Christianis cogitarint, facile animaduertunt hic homines pīj.

Nos autem, quibus Deus hoc seculo aperuit libros sacros, quibus contigit hoc tempore afflante, & ipissimi cere claram lucem Enangelij, iam cognitū habere sedis. Nihil bemos, nullos unq; Doctores Theologie uerae Christi nomen & prestantiores sub sole uixisse, quam in illo Populo Israel, & Ecclesiam Iudeorū, oliuetum piguissimum & uberrimum esse, imo hortum balsami generosissimi, cuius fragratisimo odore delectatus est Deus, Nos uero gentes, campos illos, unde oleastri desumpti in ueras olias translati sunt

9 10

148v

Iati sunt, sicut & Paulus ad Romanos, hac similitudine utitur. Nos gentes hospites utique sumus & peregrini, qui ad cōmunionem, tantarū opum & benedictionū in Christo Iesu uero Messia admissi sumus, olim sine Deo in hoc mundo, nunc facti misteriorum Dei participes, & cum Abram & Patriarchis, tantis Dei uiris, sub uno eodemq; capite Christo unum facti sumus corpus.

Quamobrem omnes pij, maxime discentes sacra, huius amplissimi beneficij erga hanc gentem, perpetuo memores esse debent, sicut & Paulus Roma. 9. & 10. monet suo exemplo. Et quantū omnino fieri potest, nos qui fruimur iam beneficijs Messiae, & illis exuberantibus opibus Euangelij, non obliuiscamur huius Populi. Inde enim ab initio ualde magnifice Deus glorificauit hunc Populum Israel.

Si quis attente cogitet, rei magnitudo omnem humanæ mentis captum superat. Quis enim ulla cogitatione, ullis uerbis hoc assequi possit? quanta hec prerogativa, quanta hec & q̄ infinita uis sit æterni & immortalis honoris, quanta hec sit præcellens gloria, q̄ Deus uiuus, æterna illa Maiestas in cœlis, ex omnibus nationibus & gentibus super terrā, unicū quendam elegerit Populū, quem peculiū, & thesaurū suum, & per Prophē-

ad Romanos, h
ates hospites utique prophetas filium tenellum nominat, sicut & Mo
munionem, tantum huius infiniti beneficij amplitudinem populo
christo Iesu uero Mroponit, in Deuteronomio. Ut interim taceam,
ne Deo in hoc mundi, filius Dei Messias uerus saluator totius mundi,
Dei participes, & cum uem nos omnes Deum & redemptorem adora-
mus, ex sanguine natus sit Iudaico.

Ideo cum tam nobilis & sanctus Populus
sit Iudei, ex quorum plenitudine nos omnes ac-
cepimus, profecto perpetuane nos gentes eis de-
cimis gratitudinem, ut quantu omnino fieri po-
test, quosdam ex eis, adhuc quasi e medio nau-
fragio seruemus, Et hoc studiu, haec opera atq;
& illis exuberantibus diligentia maxime digna est Christianis, maxime
ligna pijs, ut cum nos gentes per ipsorum lite-
cas, uenerimus e tenebris ad lucis cognitionem,
ib idolatria ad cognitionem Dei uiuentis, Nos-
uiciissim eos, e suis erroribus in uiam reducere stu-
deamus. Atq; hoc D. Mart. Lutherus hac eru-
dita & breui Epistola, tam fœliciter præstítit,
ut uix ullum scriptum recentiorum aut ueterum
editum sit, hoc argumento, q; ulla ex parte huic
comparandum sit, Vnde & inimicis non dispi-
cuit ille libellus. Nam & princeps Georgius,
Dux Saxoniae, tum adhuc uiuens, qui alias do-
ctrinæ Dei hostiliter aduersabatur, et ad laudan-
dum Lutheru minime facilis erat, hunc librunt
circumferens,

circumferens prædicauit dignū esse, qui transmittenetur ad omnem posteritatem & Proinde ut inseruirem commodis eorū qui Germanice non intelligunt, cruditissimū hunc libellum latine redidisi, qui ut esset omnibus cōmendatior, Eum subtui clarissimi nominis auspicio edere uolui. Nam ab eo die quo proximus conuentus Principū fuit in urbe Zerbst, quæ Senatū & Populū habet deditissimū pietati, in qua Tua Celsitudo, una cū reliquis Illustrissimis Principibus Anhaltinis, ita constituere optat Ecclesiā & Scholas, ut ad posteritatem durare possit doctrina sana, quibus rebus ego aliquot mensibus ibi concionatus, dante Deo, feci initia, ab eo inq die, semper captavi occasionem, ut aliqua mea opera, in sacris literis in quibus uersamur, significationem darem mee addictissimæ erga Tuam Cel. uoluntatis.

Cum autem hic libellus maxime utilis futurus sit, ad confirmandas multorū conscientias, & iam Latine redditus, forsan maiorem fructū allaturus apud Iudeos, qui in Italia, in Hispanijs, passim in externis regnis dispersi, exules agunt, & aliquot forsan reuocaturus, ad uerum Messiam Christū. Spero meū hunc qualem cunq; laborem Tue Celsitudini non ingratū fore, Domine Iesus Christus Tuam Cels. seruet semper in columnam. Date VVittembergæ. 1539.

AD
DAMAMI
LV

at dignū esse, qu
posterratē i Pro
a eorū qui Germān

ūmī hunc libellum la
mbus cōmendatōr, s

ūmis auspicio edere u

roxiūs cōnūctus Pro

st, que Seminātū et Po

tati, in qua Tua Celi

frisūs Principib⁹ A

optat Eccl̄is⁹ et Schol⁹

AD QVEN-

DAM AMICVM D. MART.

LUTHER.

131

RATIA

ET PAX DEI IN

Christo Iesu Domino nostro.

Accepi uestrās literās, & au=

diui nuntiū exponētēm

ware posītī doctrīnae mīhi ea quā accepit in mandatis, Tam maturē

at mēfīs ibi concūnūtūm et celeriter, quam ipse optabam et tum

i, ab eo inq die, semīctā receperā, uobis non potui respondere, mul=

aliqua mea opera in his alijs grauibus occupationib. me auocantibus,

anūr, significationem Hanc morā ergo rogo boni consulatis. Quādo=

g Tuā Cel. uolumē quidēm mē reddidistis certiorē, quomodo isthīc

hic libellus maximū passim in multis regionib⁹ Iudæorū dogmata

mandat multorū coll⁹ et uenenum incipiant serpere, Quo et quidam

tus, forsū maiorem Christiani iam infecti sunt, ut existiment nece=

os, qui in Italia, missariā ad salutēm esse circumcisōē, et credant

is regnī dispersi, cu Messiam seu Christum nondū uenisse, legēm Iu=

reucaturus, ad uideorūm perpetuo esse mansurā, lateq; eius iu=

mē hunc qualemq; apud omnes gentes recipiendū et c. Et in

līni non ingratiūt, hac re nunc petitis, quomodo ea ludaica somnia,

Tuā Cels. semīlla obsoleta et rancida cōmenta confutandā

VVittemberge, 15

B sint ex

9 10

152.

D. MART. LVTH.

Sunt ex scripturis sanctis, iam donec paulo plus
fueronatus ocij, hac breui Epistola mcum uobis
ostendam consilium & sententiam.

Principio cum uulgaris Iudeorum & miser
ille populus, per suos Rabinos adeo dementetur
& induretur, ut aegre ullos audiant monitores,
firmis argumentis immorandum est. Nam ut
maxime, potenter, & apertis conuincantur scrip-
turis, tamen in certaminibus, relictâ scripture,
confugiunt ad commenta Rabinorū, dicuntq; se
oportere credere Rabinis, sic credimus (inqui-
unt) illis, sicut uos creditis uestro Papæ & Decre-
tis. Hoc cauillo, mihi ipsi quondam responde-
runt, cum ego cum ipsis forte uenisssem ad dispu-
tationem & scripturas cōtra eos citarem. Ergo
ad confirmandos & armandos Christianos, con-
tra cœcitatem Iudaicam & audaciam, existimo
uobis inicio usitatum illud argumentum promen-
dum esse, quo & Lyra & multi alij usi sunt, ad
quod & Iudei quamvis sudantes, in hunc diem,
nondum aliquid firmi responderunt, nec responsi
suri sunt unquam, quanq; ut est gentis uesana
Rabies contra Christum, multos scripture locos,
ideo callide & ueteratorie depravarunt, ac tur-
pissime,

AD QE
gissime, etiam con-
nos, peruerteru-
endi.

Et hoc quida-
mille his & quinq;
i, extra Ierusalem
ili exilio, tot seculi
utico, sine regno &
rum, cum Metropo-
Republiea funditus
tempore durat illa u-
quani ille ruine, illi ci-
lum illud, in quo Ieru-
den Iudei, in maximis
sari non posse, b
serbis, non poter-
it negabunt (apud he-
seruum exilium, fi-
num tristissimum & d-
batus locu qui ali-
solime nomen retin-
uendit, uisus defertu-
Iudaismo iacent, bo-
le plus satiuenis e-
minatur, cum expel-

LVTI.
, iam donec pauli
rei Epistola meum
3 sententiam.

153

AD QVENDAM AMICVM

pissime, etiam contra proprios uetustissimos Rabinos, peruerterunt, de quo nunc non est locus dicendi.

Et hoc quidem est argumentum, Iudei nunc mille his & quingentis annis a Christo reuelato, extra Ierusalem sunt in miserrimo & horribili exilio, tot seculis, sine templo, sine cultu Leuitico, sine regno & Sacerdotio, atq; ita Lex eorum, cum Metropoli Ierusalem, totaq; Iudaica Respublica funditus euersa iacet, & iam tanto tempore durat illa uastitas, et nihil reliquum est, quam illae ruinae, illi cineres, & lamentabile somum illud, in quo Ierusalem olim fuit. Hoc quidem Iudei, ut maxime disrumpantur odio, inficiari non possunt, hoc quamvis pertinaces & acerbis sint, non potest negari. Quia enim fronte id negabunt (apud homines) cum ipsorum misserrimum exilium, status rerum Iudaicarum omnium tristissimus & deploratissimus, cum ille ipse mutus locus (qui adhuc in hunc usq; diem Ierosolimae nomen retinet) ibi coram oculis totius mundi, uastus, desertus, dissipatus, sine cultu, sine Iudaismo iacens, hoc argumentis, genti uniuersae, plus satis ueris & nimium graubus fortiter testentur, cum experientia manifesta, & cineres,

Bij O mia

D. MART. LVTH.

Et miseræ ruinæ Ierosolimæ hoc clamitent.
Nunc Legem Mosc non possunt seruare nisi tan-
tum Ierosolimis, et extra Ierusalem non possunt
sicut et ipsi sciunt et fateri coguntur, Nam Sa-
cerdotiū suum, Ducatū, Regnū seu Regem, Tem-
plum, cultus, ritus, Sacrificia, et quicquid ex man-
dato Dci ipsis ordinavit Moses, haec omnia non
possunt habere nec sperare extra Ierusalem.

Hoc unum est argumentū, ualde certum et fir-
mum, Huic nunc insistentes interrogate, Quod
nam illud graue peccatū sit, et quod nam sit
nomen eius, propter quod Deus eos tanto tem-
pore, tam horribiliter uisitauit, quod tot seculis
sine Regno et Sacerdotio, sine cultu, sine duce,
aut Magistratu certo, sine politia et ritu ordi-
nato per Mosen, sine sacrificijs et alijs cerimo-
nijs, pertinentibus ad legem, adeoq; sine ciuitate
Ierusalem (qui unicus et solus electus locus est)
in exilio durissimo, crudeli, miserrimo et inde-
sinenti uiuunt. Cum tamen promissiones Dei
(sicut et ipsi gloriantur) ibi sint in scripturis,
Legem mansuram perpetuo, Ierusalem futurum
Dei domicilium proprium, semper futuros du-
ces et Principes de tribu Dauid, semperq; fu-
turos coram Deo, illius populi Sacerdotes et Lea-
hitas,

AD QVÆ
itas, quemadmodu-
scriptura, eiusdem
et, sicut ipsi sciun-
t, gloriantur.

Et tamen tot m-
es, nunc annis pla-
uit, ut ipsi peracer-
ent certe, ut Deum
in promissionibus sui
nihil verax fuerit. I
terrogandi sunt, Cum
promissiones refeller-

Hic respondet, et nihil aliud responde-
re esse in culpa, ubi
iam tunc Deum promi-
nisse esse. Hic nunc
dam, et bene argendo
Si illud peccatum, ut n
illud peccatum, Nam t
ua et durissima pen-
ei aliquis dominab-
uimile, inde deinceps
Nam tam crudeli et
impore, Deus sic illa-

LV TH.

polimae hoc clamin
in posseunt seruare n*on*
extra Ierusalem non p
fateri coguntur, N
cam, Regnū seu Regem,
Sacrificia, et quicquid e
rdinavit Moses, hac om
ec sperare extra Ierusal
gumentū, valde certum
et infidiles interrogat
peccatum sit, et quod
pter quod Deus est o
alter uisitauit, quod h
accordio, sine cultu, su
erto, sine politia et r
sine sacrificijs et alijs
ad legem, adeoq; su
missurum esse. Hic nunc perurgete eos, figite gra
cias et solus electus lo
dum, et bene urgendo interrogate, quod nam
cruelii, miserrimi sit illud peccatum, ut nominatim denotent nobis
cum tamen promissum illud peccatum, Nam tam horribilis, diurna,
antur) ibi sint in seua et durissima poena, ostendit eos reatu te
perpetuo, Ierusalem neri alicuius abominabilis, horrendi peccati, cu
prium, semper fuis simile, inde ab initio mundi non auditum sit.
ibu David, semper Nam tam crudeli et lento suppicio, et tanto
populi sacerdos tempore, Deus, ne illas quidem gentes unq affli

AD QUENDAM AMICVM

uitas, quemadmodum libri Prophetarū, et tota
scriptura, eiusmodi promissionibus differta
est, sicut ipsi sciunt, et satis superbe, sine fine
gloriantur.

Et tamen tot magnifica uarieq; promissi
ones, nunc annis plus mille quingentis sefelle
runt, ut ipsi peracerbe experiuntur. Non con
uenit certe, ut Deum accusemus mendacij, quasi
in promissionibus suis his mille quingentis annis,
nihil uerax fuerit. Hic urgendi strenue, et in
terrogandi sunt, Cum Deus mentiri nesciat, qua
re promissiones sefellerint?

Hic respondebunt, sua peccata esse in causa,
et nihil aliud respondere possunt, quam sua pec
cata esse in culpa, ubi de his egerint pœnitentia
sine sacrificijs et alijs
tiam, tunc Deum promissa daturum et Messiam
ad legem, adeoq; su
missurum esse. Hic nunc perurgete eos, figite gra
cias et solus electus lo
dum, et bene urgendo interrogate, quod nam
cruelii, miserrimi sit illud peccatum, ut nominatim denotent nobis
cum tamen promissum illud peccatum, Nam tam horribilis, diurna,
antur) ibi sint in seua et durissima poena, ostendit eos reatu te
perpetuo, Ierusalem neri alicuius abominabilis, horrendi peccati, cu
prium, semper fuis simile, inde ab initio mundi non auditum sit.
ibu David, semper Nam tam crudeli et lento suppicio, et tanto
populi sacerdos tempore, Deus, ne illas quidem gentes unq affli

B iiij xit, sed

126.
D. MART. LVTH.

exit, sed magna regna etiā intra breve tempus de-
luit, & malorum finem fecit, quare nunc pecu-
liarem, & electū populi suum, sic horribiliter
crescenti & duranti poena ex carnificaret, &
usq; ad ossa dilaceraret, ut ad huc nullū finē sci-
ent, nec scire possint, poenæ & miseric.

Illæ autem tergiuersationes nullius sunt mo-
menti, q; dicunt eam, tam duram poenam infligi
propter peccata sua, et tamen illud peccatū, no-
minare nolunt, eadem impudentia possent con-
fidenter affirmare, se nihil peccasse unq; cū nul-
lius peccati (quod nominari possit) reos agno-
scere scuelint, et ita iniuste puniti a Deo uideri
possint, Ideo hic premendi, hic exagitandi, hic
urgendi sunt, ut eiusmodi peccatū, propter quod
tam horribiliter puniuntur, exprimant. Si hoc
recusarint & ibi effugis suis clabi uolent, eate-
nus iam uicistis, q; in mendatijs deprimensi uer-
bosis cauillationibus utcunq; se tutantur, Et nihil
amplius eis credendum esse, Si autem nomina-
tim demonstrarint peccatum, Bene sane, Hoc
peccatum accurate obseruate, Nam huius argua-
menti pondus molestissimum est eis, & urit eos,
Et etiam si ego Iudeus natus essem, ex sanguine
Abrahæ, & ab ipso Moze educatus & eruditus,
profecto

AD QV E
profecto ad hoc a
tre possem, Et I
nlinquere, O qui
Quidam Rab
inur & deinceps
um, Peccatum hoc
res eorum Vilium
ia sit parientia
hæc horrenda, C
fudicit hæc respon-
sripturam sanctam
Ians si hoc peccatum
implacabilem iram co
poeta nihilominus bi
eximi beneficis acc
ulentia miracula fea
delegat Pastores ouium
sicut Iher Moze, Iosua
teluntur? Quæ omni
u'li eis omnia peccate
titione tacum (qua
u'li & deleruntur.
Quare non tunc
les sui, proper cui
nlinquit? Sed potius

157

LVTI.

nā intra breue temp
em fecit, quare nāc
pūla suum, si horri
iū pena ex carnifican
traret, ut ad huc nullū
fīliū, & mīseria
ergiuerstiones nullū sp
trates eorum Vitulum adorarint, de hoc eis agen
tam, tam duram penan
da sit pōnitentia donec &c. Sed, Nonne
a fīlia, et tamen illud pecc
hēc est horrenda, & inaudita cōcitas? Quid
eadem impudentia posse habebit hēc responsio momenti, apud eos qui
conscientib[us] peccasse nō
Scripturam sanctam legunt & expendunt?
ad nominari possit) nō Nam si hoc peccatum, tam grande est, & tam
cīta iniuste puniti a D[omi]n[u]s implacabilem iram concitauit, qui fit, ut Deus
a[et] premerat hic exag
postea nihilominus hunc iudaicum populum tot
eiusmodi peccati, prop[ri]etate beneficij accumulauit, tot inter eos ex
puniuntur, exprimat cōllentia miracula fecit, per Prophetas, Reges,
efugij suis clabi vobis adeoq[ue] Pastores ouium, Rusticos, Mulieres &c.
, in mendatijs depros sicut libri Mose, Iosua, Iudicum, Regum, &c.
ut cōtung[er]it se tutam, testantur? Quae omnia haud dubie non fecisset,
adū esse, Si autem nisi eis omnia peccata, ut interim de Vituli ado
t peccatum, Bene ratione taceam (quae tunc punita est) condon
obseruate, Nam haec nasset & delcuisset.

Quare non tunc, sicut hoc tempore popu
lū sumū est eis, &c. lum suū, propter ciuscmodi peccati, penitus de
eius natus essem, exi
relinquit. Sed potius (non obstante hoc peccato)
Mose educatus &c.

B iiij aliquos

38.
D. MART. LVTH.

aliquos ex ipsis in terram promissam introduxit, in omnibus rebus benedixit, supra omnes gentes exaltavit et honorauit. Si hoc tempore suum promissum Messiam et Christum, propter istud peccatum differt, de quo tunc penitentia egerunt, Tunc cetera eo tempore, potuisset eis respondere, Non introducam ullum ex uobis in terram, neque honorabo uos sicut promisi, quia estis rei cuiusdam peccati, que neque obliuisci unquam, neque remittere possum, Si autem eo tempore nullum peccatum moratus est, quin impleret suam promissionem, Abrahae et Patribus factam (Quemadmodum et nunquam suas promissiones propter peccata hominum, irritas fieri uoluit) Quomodo ergo nunc aduentum sui Messiae propter hoc peccatum extraheret aut differret tam diu, quem tam magnifice per tot Prophetas, promisit, sacrificiaque, Sacerdotium, et solium David aeternum fore? Ah, multa tunc maiora flagitia et peccata admiserunt sub Mose, ut cum Baal Peor, multis temptationibus Dei et ceteri propter quam ira Dei grauiter in ipsos deservit, sicut Moses testatur. Quare non et illa peccata huc citant et accommodantur? Dicite uos his Iudeis (Mi Domine) esse cauillationes quas ipsi norunt esse

UANAS.

AD QVEM
quis. Ad hec Me
gymnifus Dauidi,
errinere non potest
alii peccata, no
un horrendum et m
munc unum vel pl
logo, ut multi ha
tit, Nam tu ego
non summa Christia
lapidum fieri, et no
vis, sed et nates et
atius sum, que ne
ire possunt.

Nam brief manu
te captiuicem Baby
et defabilitera per
captiuitate Romana p
sum, et tamen Captiu
dum LXX. annis
solutiones accepimus
apes, ut postea dicam
Verum, in hac i
obligare possunt eis
hie iudicium, uicio
solar, Dicat tamen

T. LVTH. AD QVENDAM AMICVM
ram promissam int̄
benedixit, supra om̄
norauit. Si hoc tem-
m̄ Christum, prop̄
quo tunc poenitentia
spore, potuisset eis re-
tulam ex uobis in tem-
tam promisi, quia esis uatus.
uanas. Ad hæc Messias eo tempore, nondū erat
promissus Dauidi, sic q̄ peccatum hoc Vituli huic
pertinere non potest, Ideo urgete eos, ut aliud
uel alia peccata, nominatim dicant, propter quæ
jam horrendū & miserabile exilium patientur,
Si nunc unum uel plura peccata nominauerint-
Rogo, ut mihi hæc celerrimo tabellario perscri-
batur, Nam tum ego senex pene decrepitus, &
neḡ obliuisci unq̄, neḡ non summus Christianus, mox curabo cultrum
eo tempore nullum lapidum fieri, & non solum eam partem corpo-
ri impleret suam promissis, sed & nares & aures circumcidiri patiar, Sed
ribus factam (Quem certus sum, q̄ ne unum quidem peccatum non i-
romissiones propter panare possunt.

Nam ibi est manifesta scriptura, Iudeos an-
sui Messie propter hæte captiuitatem Babyloniam, longe grauiorā
aut differet tam di & detestabiliora peccata designasse, quam de-
tot Prophetas, prout captiuitate Romana producere in medium po-
litionem, & solium dūssint, & tamen Captiuitas Babylonica tantum
multa tunc maiora durauit LXX. annis, & interim magnas con-
solationes acceperūt a Deo per Prophetas, Prim
cipes, ut postea dicam,

Verum, in hac Romana captiuitate, nihil
ostendere possunt eiusmodi, & tamen horri-
bile iudicium, ultio Dei super eos uersatur ob
oculos, Dicat tamen qui potest, Quod nam est
B v illud pcc-

160.

D. MART. LVTH.

Illud peccatum? Age uir Iudee, age quicunq; es circumcisus, & de tandem, dic, quod nomen illius peccati est? propter quod Dei ira tam diuturna, in uos deseuit, et Messias, ut dicitis, non mittitur.

Et ut maxime Iudei hoc peccatum possente nominare, siue A. siue B. nominetur, quod tamen nunq; facient, Tamen caussam suam nihil reddidere meliorem, sed tamen in mendacio deprehensi pudefiunt. Nam Hiere. 31. scriptum est, Ecce dies uenient, Dicit DOMINVS, & iteram domui Israel, & domui Iuda, foedus nouu, non secundum pactum quod pepigi cum Patribus uestris, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Aegypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego cogebam eos. Dicit DOMINVS, Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel, post dies illos, inquit Dominus, dabo legem meam in uisceribus eorū, & in corde eorū scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & non docebit ultra uir proximum suum, & uir fratrem suum dicens, cognosce DOMinum, Omnes enim cognoscunt me a minimo usq; ad maximū, quia propiciabor iniquitati eorū, & peccati corum non memor ero amplius.

In hoc

AD QVB
In hoc preclaro
u. Sed cum Iudei
u. hac nunc illa si
ant uictos se esse a
se referuanda. O
into, propter quo
nus.

Nam Iudei dica
Messie propter pecc
traherunt clare De
uid, nouum pactum
idurum, Non sicut Le
s hui, sed plan aliud,
non reflectur, q; p
solarij, sed propter
conseruant, se data
nouum, pactum, quo
se esse uictoriam, q; p
conseruant, sed se
se peccatus non m

Huic loco nunc i
nam quomodo defen
midacū Iudei? N
at, q; pactum non

AT. LVTH.
uir ludee, age qua-
dem, dic, quod nam
quod Dei tra tam
ludias, ut dicitis, non
nunc hæc nunc illa subter fugia querant, cum sen-
tient uictos se esse argumentis, alia censeo uobis
ludie hoc peccatum esse reseruanda, & debetis immorari huic argu-
mento, propter quod potissimum iam est citatus
Tamen causam suam fucus.

AD QVENDAM AMICVM
In hoc preclaro loco Hieremiæ insunt mula-
a, Sed cum Iudei instar anguillæ lubrici sine,
nunc hæc nunc illa subter fugia querant, cum sen-
tient uictos se esse argumentis, alia censeo uobis
ludie hoc peccatum esse reseruanda, & debetis immorari huic argu-
mento, propter quod potissimum iam est citatus
Tamen causam suam fucus.

Nam Iudei dicunt, tergiuersantes, aduentus
est. Nam Hier. 31. Messiae propter peccata extrahi & differri, Con-
sentit, Dicit DOMINUS tra hoc dicit clare Deus per Ieremiam, Se nouum
et, & domini Iuda, saluocodus, nouum pactum facturum, nouam Legem
etiam quod pepigundaturum, Non sicut Lex Moysi, aut pactum Mo-
ise quia apprehendi nuse fuit, sed plane aliud, Et diserte addit ibi, se hoc
eos de terra Aegypti, non respecturum q[uod] peccarint, q[uod] prius pactum
erunt, et ego cogebam uiolarint, sed propter hoc ipsum, q[uod] prius pactum
sed hoc ent pactum q[uod] non seruarint, se daturum aliam nouam legem,
vel, post dies illos, in nouumq[ue] pactum, quod seruare possint, neq[ue] id
in meam in uisceribus se esse moraturum, q[uod] peccarint, q[uod] prius pactum
in eum, & ero eis in non seruarint, sed se misericorditer remissurum
in populum, & non esse peccata, & non memorem futurum.

Huic loco nunc inherendum est constanter,
Nam quomodo defendant commentum suum &
mendaciu[m] Iudei? Messiae aduentum differri di-
cunt, q[uod] pactum non seruarint, sed contra legem
& pacem

162.
D. MART. LVTH.

*E*pactum peccarint, Deus econtra clare dicit,
per Hieremiam (Non) Hoc peccatum ego non
respiciam, *E*t q[uod] meū pactum non seruarint, hoc
non impedit me, Sed meum nouum pactum,
ideo eo citius ueniet, eo quod prius factum uiola-
rint, priorem legem non seruarint, ut hoc pec-
catum per nouum pactum remittatur, *E*t obli-
uioni tradatur in æternum. Hic nunc insultan-
do urgendi sunt Iudei, hic interrogandi, Vter
hic mentitur? Deus ne an Iudæus? Nam hi in-
ter se pugnant, Iudæus adfirmat, Deus negat,
Sed non opus est hoc interrogato, imo in con-
fesso est, Iudeos impudentissime mentiri, *E*t q[uod]
subterfugia eorum nihil sint *E*t dolosa, *q[uod]* scilicet
Deus differat Mæssiam propter peccata, *E*t q[uod]
Deus uerax maneat, nec passus sit se peccatis
impediri, sed q[uod] promissum Messiam misit, *E*t ad
huc uerax *E*t tenax sit promissionum suarum,
nihil moratus peccata corū, seu q[uod] pactum Dei
non seruarunt.

Huc potestis etiā accommodare *E*t citare con-
tra Iudeos .9. Capit. Deutero. in quo Moſe
admodū uchementi *E*t graui contione, *E*t mul-
tis uerbis inculcat, *q[uod]* terra Canaan, eis non
propter iusticiam ipsorum detur, cum semper
fuerit

AD QVEN
sit populus dure
dram prouocari
elles fuisti Deo,
Sed Moſe dicit
itatem, *q[uod]* Deus in
uolum, uult punian-
trah, Isaac, Iacob,
ias, sicut latius in
quis uoleat gerere.

Hinc attende,
ine terram quidem
beneficia acceperint
exponentia, sed pro
stribus factam sicut in
ratus est eo Deus, qui
en, etiam Iudei suis p
detinet eos funditus,
nemis, *q[uod]* promissio
Moſe in sua oratione in
ut g. iram De placarit
ut Domine, Abraham
serui erant, seruum me
missionem ipſu factam,
omne efficere poterat
ut p[ro]p[ter]ius est, *q[uod]* aut su

163

T. LVTH. AD QVENDAM AMICVM
t, Deus econtra dixerit populus duræ ceruicis & inobediens, qui
non) Hoc peccatum d iram prouocarint Deum. Semper (inquit)
tum pactum non seruantes belles fuistis Deo, ab eo die quo nosse uos coe-
Sed meum nouum i. Sed Moses dicit ideo eis dari terram in hæ-
ciat, go quod prius facta editatem, q Deus impietatem gentium inhabi-
tum non seruarint, nuntium, uult punitam, & impleri promissiones
um pactum remittantur brahæ, Isaac, Iacob, Patriarchis iuramento fir-
in eternum. Hic nunq; zatas, sicut latius in Capit. 9. uidere licet, se
nt ludei, hic interrogatis uolet legere.

Hic nunc attende, Moses ipse testatur, q Iu-
ludaeus adfimat, Da ei ne terram quidem Canaan, & corporalia
si hoc interrogato, in la beneficia acceperint propter suam iusticiam,
is impudentissime mentit poenitentiā, sed propter promissionem Dei,
um nihil sint & dolos atribus factam, sicut iurauerat eis, & non mo-
Messian propter peccatum, atus est eos Deus, quin seruaret hoc iuramen-
tum, nec passus fit sibi, etiamsi Iudæi suis peccatis promeriti erant,
romissum Messiam ex promissionum at deleret eos funditus, nisi memor fuissest iura-
cata corū, seu q p Moses in sua oratione in eodem Capitulo indi-
at, q iram Dei placarit, unico illo uerbo, Reco-
are Domine, Abraham, Isaac, Iacob, qui tum
is accommodare o mortui erant, uerum memoria eorū propter pro-
pit. Deutero. in q uissionem ipsis factam, coram Deo uiuebat, &
& graui contione, q terra Canaan, omnia efficere poterat &c. Si nunc Deus, tunc
on passus est, se aut suas promissiones impediri, horrendis

164.

D. MART. LUTH.

horrendis peccatis populi, quin seruaret pro-
missa, & in terram Canaan introduceret alii
quos &c. ubi tamen peccata populi manifesta-
erant, clare nominata, & cuilibet lectori obvia,
& nota adhuc ex scripturis, Quomodo nunc
propter eiusmodi peccata populi (que ipsi non
nouerunt, nec nominare, nec nosse uolunt aut
possunt, que nulla scriptura prodit, & nemo
hominum cogitare potest) tam magnificas &
potentes promissiones de mittendo Messia, tan-
to tempore, ultra diem promissi Christi, dilata-
remoraretur, & propter Iudeorum ignota, in-
cognita peccata, mendax fieret?

Et quid etiam hic optimus Rex David, innoc-
ens sic plecteretur? si promissiones Dei iure
iurando firmatae, propter peccata Iudeorum, non
implerentur, Cum etiam ipsius propria peccata,
que admiserat, que in scripturis clare nominatum
expressa leguntur (ut de adulterio, & de occiso
Uria, blasphemiae &c.) nihil impeditas, aut cap-
tivas tenuerunt promissiones Dei, Quas & Da-
vid Paulo ante mortem, in Testamento inter ex-
trema uerba repetit, & praedicat, Esse scilicet
firmum, certum & eternum pactum Dei ad dos-

mum Dei

AD QUEN
ven David, ut legis
fuit & simul prop
stulti Iudei perdan
quille Vir maxim
priarcha Abraham
un opulenta prom
tempore ante fact
habet natura effigie tacco
et, suspendi, impeditri
posteriorum? Cum ta
ante quam David, nih
equo ex Chaldea uoc
a potest de Isaac &
promissiones Dei etiam
Vnde fecit Deum A
ut totum scripturam in
adientes filios ac posse
de eis enim Deus, neq
uidam ipsi, sed cum eiusq
esse scilicet promissio
nes.

Postremo uerba pi
ram iustitiam esse
fidelis (quibus huius Le
gavit generacione,

L. LVTH. AD QVENDAM AMICVM
opuli, quin seruum David, ut legis 23. Cap. libro Samuel. 2.
Canaan introducut & simul prophetat fore, ut impij & in-
peccata populi Iudei perdantur, et eradicentur. Deinde
nata, & cuilibet leto uid ille Vir maximus, sanctissimus, & summus
ex scripturis. Quoniam patriarcha Abraham etiā innocens plecteretur
di peccata populi (quod tam opulentiae promissiones Dei, illi longissi-
mum nomen, nec no[n] uero tempore ante factae, quam ullus Iudeus aut
sulla scriptura prodit, Israel natus esset, taceo anteq idem quicq pecca-
tare potest) tam magis, suspendi, impediri deberent propter peccata
missiones de mittendo Nostrorum? Cum tamen ipse sanctior, in hac
tra diem promisi Circarte quam David, nihil peccarat (inde ab eo
& propter Iudeorum usque quo ex Chaldea uocatus erat) Plane idem
& mendax fieret: i[ps]i potest de Isaac & Jacob, quibus eiusmodi
missiones Deus etiam fecit, & confirmarat,
ut hic optimus Rex D[omi]n[u]s se etiā Deum Abraham, Isaac & Jacob,
et si promissiones er totam scripturam nominat. Et propter in-
& propter peccata Iudei obedientes filios ac posteros eorum, certe non de-
mum etiā ipsius proprius esse eorum Deus, neq; factus est mendax, sed &
& in scripturis clarus Iudei ipsi sese, cum eiuscmodi subterfugis pro-
(ut de adulterio, &c.) nihil impedit
aces.

Postremo uerba primi Precepti sic habent,
Deum uisitaturum esse super inobedientes filios
item, in Testamento, in Lex data est) in tertiam &
& predicit, E[st] Israel (quibus haec quartam generationē. Nunc Iudei Mille quin-
gantis annis

166

D. MART. LVTH.

gentis annis, sub ira Dei sunt, & ad hoc nondum finis, Et in tanto numero annorum plus temporis continetur, q̄ tres aut quatuor generationes, Neq; ullum regnum sub sole, inter omnes gentes, (que tamem nullas habent promissiones) inuenitur, tam diu afflictum, & tam saeue excarnificatum, quomodo ergo Deus, tantarum promissionum, Abrahæ, Isaac, Iacob, David, in omnibus Prophetis factarū, tam profunde obliuiscetur, tanto tempore protraheret & presertim cum ne nunc quidem ipsis indicet Iudeis, quando miserrimi, deploratissimi exilijs finis futurus sit.

Nam ibi Scriptura tota differta est testimonijs, q̄ Deus vult esse Deus Abraham, Isaac & Iacob, et manere perpetuo, Item, Solium David mansurum esse, Quod tamen nunc nunc mille quingentis cecidit, sicut ipsi experiuntur acerbe satis, & palpando ipsi suas catenas et captiuitatem contrectent, si forsitan per cœcitatem uidere, aut audire nequeunt.

Cum nunc hoc clarum sit, Iudeos non posse nominare peccatum, quare Deus tam diu protraxerit promissionis impletionem, de Messia, & ita hic fallat ac mendax sit, & ut maxime,

peccatum

AD QV
peccatum unum uel
per uerbum
Deus testatur,
o promissiones d
nū esse. & solium
hoc intermis
jancitur ergo per h
mū esse uerum. Aut
ante anno mille quin
um illipse ignoscat
dū mentitum in /
Et hoc iterum, alij
lapheman ingero,
annos mille quingento
Solium David principi
la, Templum & Ieru
clues Romanas) ab
& aliis Leviticus
nulus sub Iudeitica pol
a Ierusalem, etc. q
mentur. Aut si non i
fuit, & est mentitus
undo possim, qui m
uerat & obliniat

167

T. LVTH. AD QVENDAM AMICVM
Dei sunt, & ad hoc peccatum unum uel plura nominare possent, tamen
nec annorum plures per uerbum Dei mendacij coarguuntur,
es aut quatuor genera ubi Deus testatur, se nouum pactum daturum,
en sub sole, inter omnes habent promissiones de promisso Messia impletas
rum esse. & solium Davidis esse seruaturum, &
filium, & tam seuerum, hoc intermissurum se propter ulla peccata.
o ergo Deus, tantum Euincitur ergo per hoc potenter alterutru illo=
e, Isaac, Jacob, David, factarum, tam profunda mente annos mille quingentos missum esse, aut De=
tempore protrahere? (ille ipse ignoscat, qd tam prophane loquar)
videm ipsis indicet Iudicium mentitum in suis promissionibus fefelis
deploratisimi exilij iussi.

Et hoc iterum, atq; iterum contra gentem
blasphemam ingero, Aut Messias uerus ante
annos mille quingentos uenit & missus est, cum
solium David, principatus Iuda, Sacerdotium Isra
lis, Templum & Ierusalem (ante uastationem
cilicet, Romanam) adhuc stabant, cum Lex Mo
& cultus Leuiticus adhuc duraret, cum po
nulus sub Israclitica politia, adhuc cohabitaret,
in Ierusalem, anteq; omnia tam horribiliter ua
larentur. Aut si non uenit, Messias tunc Deus
clarum sit, Iudei refellit, & est mentitus, Hoc Iudei inficiari nul
lo modo possunt, qui modo mentis sunt compotes,
Occinati & obstinati, hic sane ipsi se torque
mendax sit, & ui

C ant,

168.

D. MART. LVHT.

queant, & querant callide, quas possint technas,
tamen ipsorum effugia & cauilla, nihil sunt con-
trata mala clara uerba scripturæ, & manifestissi-
mam ueritatem.

Si nunc Messias uenit, & Dei promissiones
firmæ stant, & impletæ sunt, ipsi autem non cre-
diderunt, sed per suam incredulitatem Dcūm
mendacij accusarunt, quid tunc est mirum, si
ira Dei uehementissime sæuerit in eos, si Ieru-
salem Respu. tota Israēlis, Templū, Lex, Prin-
cipatus, Sacerdotium, omnia uastata sint, si haec
omnia incineribus iaceat, ipsi exules afflitti, cap-
tiui, dispersi in omnes gentes errent, deinde si
non cesseret eos affligere Deus, quamdiu diuinam
promissionem & eius impletionem sua incredu-
litate & inobedientia, non cessant mendacij ar-
guere, et blasphemis atrocissimis persecuti? Nam
debebant a Messia accipere hoc nouum foedus
(per Ieremiam promissum) & decebant summa
gratitudine excipere Messiam. Nam hic manda-
tum habuit a Deo, recte eos de solio & aeterno
in regno David, de Sacerdotio, Lege Mosi, Tem-
plo, & omnibus rebus docendi, sicut Moses in
Deuteronomio Capit. 18. scribit, Prophetam
fuscitabo eis de medio Fratrum suorum, similem
tui, &

AD QVENI
bi ponam uerba
uos, omnia que pr
Hic forsan posse
dis temporibus subtr
tem, ut cum in Aegy
cos affligi, deinde e
ta diebus .40. an
na eorum grande &
in exilio in Captivitate
sili quidem si se defensi
omnia concede, ut il
lio & queso subterfu
si sic dicit. Deus qu
tentat eum obicitatib
promissionem non sinit fa
luerias est ipse Deus
non possum, & ideo cum
affligi patet in Aegy
missiones Dei, Iaco, ut
confiteret, amiq; illum n
erit sub sole, anteq; filij
ab Abraham illum ba
te diligenter Deus p
abi Abraham, sicut G
zantiaret, O prom

LVHT.

adde, quas possint
cailla, nihil
scripture, v.
AD QVENDAM AMICVM
ui, & ponam uerba mea in ore eius, loquetur
ad eos, omnia quæ præcepere illi &c.

H.G.

Hic forsan possent obijcere, q; Deus etiam
in iis temporibus substraxerit auxilium suum &
pem, ut cum in Ægypto longo tempore passus
et eos affligi, deinde cum in deserto ex quadra
inta diebus .40. annos faceret propter pec-
ata eorum, deinde & .70. annis eos deseruit
in exilio in Captiuitate Babylonica &c. Et
hunc quidem si se defensitant, præclare impingunt,
ut omnia concedite, ut iterum in manifesto men-
atio & quæsito subterfugio eos de præhendatis,
& sic dicetis. Deus quidem punit peccatores,
etat etiam calamitatibus sanctos suos, Sed suas
promissiones non sinit fallere, neq; irritas fieri-
lentia, non cessant ne-
misis atrocissimus per-
cipere hoc no-
ffligi pateretur in Ægypto, non sefellerunt pro-
missiones Dei, Imo, ut certitudo ueritatis Dei
ere Mesiām. Nam
onsisteret, anteq; ullum nomen Isracliticum ex-
rect sub sole, anteq; filij Israel ascenderentur, ante-
sacerdotio, Lege No-
rebus docendi, sicut
ie & diligenter Deus pro eis sollicitus fuit, ut
pit. 15. scribit, Ppsi Abraham, sicut Genesis Cap. 15. scribitur
dico fratrum suorum tenuntiaret, & promissionem facheret, Quo-
modo

C ij

170.

D. MART. LVTH.

modo semen eius (quod nondum habebat) 400
quadringentis affligendum esset in Aegypto, &
postea cum magnis opibus educendum & libe-
randum.

Eiusmodi suam promissionem Deus fideli-
ter & magnifice præstítit, & impleuit, & post
400. annos ex Aegyptiaco exilio eduxit, quād
abunde onerati & tunc erant peccatis, Nam sa-
tis contumaciter rebelles fuerant Mose, Sicut in
libro .2. Mose gloriantur ipsi, nunquid boo-
erat quod diximus in Aegypto? sine nos seruire
Aegyptijs.

Tales promissiones autem iam Iudei non ha-
bent, neq; habituri sunt, ac præsenti suo exilio
miserrimo & infinito, Ad hec isto tempore De-
us dedit filiis Israel Patriarchas (qui erant mag-
ni Prophetæ) & ante præmisit Ioseph filium Ia-
cob, qui quasi eis hospitiū præpararet, ut honeste
exciperentur in Aegypto ante exilium, & tem-
pus afflictionis, atque ita Deus semper fuit cum
ipsis, suasq; prophetias & promissiones imple-
uit, suisq; promissis certos eos reddit, quomodo
ex Aegypto liberandi & educendi essent, Sicut
& Ioseph Paulo ante mortem dixit, & cōmi-
git ossa sua transferri ex Aegypto.

Nam

T. LVTH.

ad nondum habet AD QVENDAM AMICVM
nondum est in Eg Iam autem in hac ultima Romana Capti-
s opibus educendu tate, & hoc durissimo exilio nihil est horum.

Non habent ullum Prophetam, neq; exscripturis
promissionem Da lam prophetiam, qd; diu hoc exilium duraturu
e profeti, & impli , atq; ita sine certo tempore tam misere affli-
Ægyptico exilio ed untur, & sine Prophetis, sine uerbo Dei, sicut
i & nunc erant peccati es miserrime disperse errant, Nihil simile De
ier rebellis fuerant. Noi unq; ante hac fecit, neque adhuc faceret, nisi
ose gloriantur ipsi, nra suum Christum & Messiam iam misisset, &
omissiones suas impletisset. Nam promisit soli
in David mansurum esse, & sacrificium Sacer
otij non cessaturum'. Et tamen nunc in millesi-
mationes autem iam ab
bitri sunt, ac presen-
tia cum sacrificijs Legis Mose , adeoq; ipsa
in infinito. Ad hec isto
frat Patriarchas (qu
ante premisit lo
s hospitiū preparant
Ægypto ante exilium
atque ita Deus sem
phetas & promis
nnis, non est oblitus promissionū suarum, quas
sis certos eos reddi
ecit Abrahæ fore, ut semen illius hæreditate ac-
candi & educendi ip
ante mortem dixit
terri ex Ægypto, utē tempus definierat aut præscriperat, intra
am Deus mentiri neseit.

Ita etiam in deserto, cū affligerentur . 40 .
ipere terram Canaan, Sed ita introduxit eos,
ed & ita dedit eis terram sicuti promiserat, nullū
quod ipse

112

D. MART. LVTH.

quod ipse eos uellet introducere, Et si non peccassent, tunc intra brcue tempus peruenissent in terram, Verum cum peccassent, tamen adhuc durante ira, promisit eis, ipsos intra . 40 . annos, primum peruenturos in terram, secundū numerū . 40 . dierum quos exploratores missi ad uidentam terram contriuerant, & propter murinationem illorum ex illis . 40 . diebus facti sunt . 40 . anni, sicuti textus dicit, Et tamen impleuit promissionem suam, et post . 40 . annos quantumuis irasceretur eis, peruererunt in terram.

Ad hæc nec intermedio tempore prorsus deseruit eos, sed excellentibus miraculis praesens adfuit eis, duxit eos preambula nube per diem, columnam Ignis per noctem, dedit eis Manna de cœlo, laticem ex arida Petra, Vestimenta & calcei corū non atterebantur. Tabernaculū fæderis iussit fieri, diuisit in . XII. tribus populū Israel, gubernauit eos per tantos uiros Dei Mo sen, Aaron, & alios Prophetas, horrendū iuditium exercuit in Chora, Dathan & Abiram, & infinitis alijs cœlestibus beneficijs & diuinis operibus accumulauit & glorificauit eos, in quibus uel contrectando palpare poterant Deum præsentem

AD. QVE
presentem sibi ade
um deferere, sed
contra infinitam ip
pleret, & sunt ibi
ijs tacite preterita
jue traducta, & el

Hoc autem noui
ma capitale Rom
binum nomen a
pod posint nobis in
i, ibi nullum prefini
ca, nulla intricula, nu
nificium ergo ludico
fex sibi palceri fau
certus locus, in quo u
tere ita utq; possent,
deferre, sed ut granum
stipula circuim aguntur
excitatum. Hodie m
iulos suos nunc hic,
nox uelut fuligine aues
se est eiis Propheta,
ut illam locum, ab
exploratissime fortis

T. LVTH.

AD QUENDAM AMICUM

introducere, Et si
tunc tempus peren-
te peccassent, tamen
eis, ipsos intra-
m quos exploratores
construerant, & pro-
lorum exillis. 40. d.
præsentem sibi adesse, & propter peccata non
dum deserere, sed q; suas promissiones ultra, &
contra infinitam ipsorum rebellionem, tamen im-
pleret, & sunt ibi peccata eorum, non latentia
neq; tacite præterita, sed satis grauiter & tra-
gice traducta, & ebuccinata in scripturis.

1173

Hoc autem nouissimo exilio, & hac nouissi-
ma captiuitate Romana plane nihil horum est,
nomen suum, & posse. Ibi nullum nomen aut uocabulū extat peccati,
sceretur ei, peruenient quod possint nobis indicare, Ibi nullus Prophe-
ta, Ibi nullum præfinitum tempus, Ibi nulla sig-
na, nulla miracula, nullum usq; manifestum be-
neficium erga Iudeos, ex quo uel leuiter pos-
sent sibi polliceri fauorem Dei. Ad hæc est nullus
certus locus, in quo uel sic miseri & exules hæ-
rere utcunq; possent, sicut erat in Ægypto, in
deserto, sed ut granum in uentilabro agitantur,
ut pila circum aguntur, semper incerti quando
excutiantur. Hodic miseros etiā et incertos ni-
dulos suos nunc hic, nunc illic conantur figere,
mox ueluti foedæ aues una cū nidulis uastantur,
nec est eis Propheta, qui dicat, fugite, ad hunc
aut illum locum, atq; ita co-extremæ misericordie &
deploratissime sortis redacti sunt, ut ne de loco
do palpare poterant.

Cuij quidem

1111.
D. MART. LVTH.

quidem exiliis sui certi sint, sed tantū instar puluis, ludibrium uentorū sunt, nunq̄ certi quo eos turbo immensæ iræ Dei rotet, rapiat propulos uexet, miserrime circunquaq; exagit.

Nihil tale unq̄ eis accidit ab eo die, quo populus Dei facti sunt, quo hic Sol Iudaicum hominem aspexit, Sed Ægyptus, Desertum, Babylon, erant certa loca, in quibus patiebantur exilium & afflictiones, Et interim habebant uerbum Prophetas apud se, & opera Dei ac miracula.

Verum iam plane per omnia, desertus est populus, et nec exemplū ullū habet, tanta longuitas exiliij, & uastitatis qua soliū Dauid iacet, Lex Mose, & Festa, & Sacrificia eius, iam mille 500. annis exulant ē templo Ierusalem, ad quod tamē mandato Dei alligata sunt, extra quod hec omnia frigent & cadunt. Ita & tempore Captiuitatis Babylonice, Deus non obliuiscetur promissionum suarum, nec deseruit populum, Sed nonniāuit eis certum tempus, nempe, 70. annos, certum locum exiliij Babylonem, & certos eos reddidit q̄ post 70. annos, reddituri essent in Ierusalem, ipsorumq; Regnū & Sacerdotium

AD QVE
utrum manusvrum
ites Prophetas, u
icem & socios ei
uulolationem acce
sifas & miraculi
sident se illis adisse
uisse.

NAM & Rex
apud Regem Babylono
sichum David, &
ideret, sed etiā person
alij, deinde longo te
mininuerat, qui ejus et
Cepi, qui etiam multa
tempore ante Prophe
tū fuit & Ieremias
sicq; nimirū obscurum
sum punita dederint in

Ergo, hacten ex
iis, in Ægypto, in D
esertū habent, cum h
uauitatione, & Ce
nere cogitatur, Iud
icū peccata sunt ma

I. LVTH.

AD QVENDAM AMICVM
sint, sed tantū i[n]fa
ti sunt, nunq[ue] cert
Dei rotet, rapiat
ne circunquag[ue] exagu
dotum mansurum esse. Ad h[oc] dedit eis excel-
lentes Prophetas, ut Ieremiam, Ezechielcm, Da
nicem & socios eius, per quos medio tempore
consolationem acceperunt. Deinde maximis be-
neficijs & miraculis que per Danielē fecit,
nq[ue] eis accidit ab eo di-
uit, quo hic Sol Iuda-
uisse.

Sed Ægyptus, Deserto
a loca, in quibus patie-
tiones. Et interm h[ab]it sic solium Dauid, & Sacerdotiū eorum non con-
spud se, & opera diceret, sed etiā personæ manerent usq[ue] ad finem
exiliij, deinde longo tempore ante Regem Cyru[m]
ne plane per omnia, nō nominauerat, qui esset eos liberaturus, Esaiæ 45.
exemplū illū habet, tan Capi. qui etiam multa de illa Captiuitate, longo
austatis qua solū Date tempore autē Prophetauit, nec obticuit peccatū,
ta, & Sacrifica eius, sed sicut & Ieremias Propheta clare ex pressit,
ne templo Ierusalēm, sic q[uod] nemini obscurum est, propter quod pecca-
tū alligata sunt, extrū tum pœnas dederint in Captiuitate Babylonis.
cadunt. Ita & temp[or]o

Ergo, h[oc] tria exilia, aut h[oc] tres uisitatio-
nes, in Ægypto, in Deserto, in Babylone, nihil
certum tempus, neq[ue] simile habent, cum hac ultima horribili extre-
ma uastatione, & Captiuitate Romana, in qua
in exiliu Babylonem, canere coguntur, Iudei fuimus. Nam in istis ex-
post 70. annos, in ilius peccata sunt manifesta, & nominatim ex-
p[ro]sumq[ue] Regnū c p pressa,

176
D. MART. LVTH.

pressa, deinde sunt Prophetiae promissiones, ad hæc reliqui adhuc excellentes Prophetæ, & aliquid extabat tum adhuc, cū de solio Dauid, tum de altari Mose, Item, est certū tempus præfixum liberationis, & in Summa, hoc non erat deserere populum, neq; obliuisci diuinarum promissionum, cum Deus ita adhuc clementer & paterne agit cum suo populo, cum gubernat & regit, cum tam accurate exprimit tempus liberationis, conseruat mediocrem statum Reipu. et Sacerdotij, reliquias solij Regni & Altaris, redit eos certos de uoluntate sua, Sicut & hoc non erat deserere, cum pro filijs Isracl sollicitus esset in Ægypto, anteq; nati essent, Item, Abraham tempus præfigit anteq; ullum haberet filium.

Lege Ieremiam Prophetam, Cap. 30. & 31. & inuenies, quod Deus non aliter atq; plorans & lachrimans mater de unico filio conqueritur, populum suum esse in Babylone, etiam anteq; ducerentur in illam Captiuitatem (nihil recitendo eorum peccata propter quæ in Captiuitatem erant abducendi) Quomodo ergo Deus in hac ultima Captiuitate, adeo esset oblitus suarum promissionum? quomodo hic in suis uerbis falleret,

AD QVI
falleret, aut a de
lo, cum nullum p
nare posset, pri
Mæsia, omnium a
tentissima sit, ad q
promissiones, tota
g alia promissio
in Babylone) exig
cellenti promissioni

Si nunc Deus
huic præcipue de M
onibus, tam certo im
in minoribus exilijs
tempus ero defini
omnibus paternis
confutatus, & in
tus fu. Qui nam fi
det: quando sit u
bili, dure, longo, c
ideret Deus omni
sanibus quis Dauil
& aterni futuri, su
is suis glorietur in
O sicut scripta P
nus &c. refutavit

T. LVTH

prophetie promissiones
clentes Prophete, C
linc, cū de solio Davi
dū, est certū tempus p
T in Summa, hoc non n
neg, oblinisci diuinam
Deus ita adhuc clemen
t suo populo, cum gube
accurate exprimit temp
us mediocrem statum Ra
rias solii Regni & Altis
voluntate sua, Sicut q
m pro filiis Israel soli
cō nati essent, item, An
anteq; ullum haberet fili

ur Prophetiam, Cap.
quod Deus non aliter
s mater de unico filio
m eje in Babylone, et
llam Captivitatem (n
cata proprie que u
endi) Quomodo erg
uitate, adeo effet obli
quomodo hic in suis
fil

AD QVENDAM AMICVM

falleret, aut a deo crudeliter ageret cum popu
lo, cum nullum peccatum habeant, quod nomi
nare possit, præsertim cum hæc promissio de
Messia, omnium magnificentissima, omnium po
tentissima sit, ad quam omnes aliae Prophetæ &
promissiones, totaq; Lex Mose respicit adeo,
& aliae promissiones (ut in Ægypto, in Deserto,
in Babylone) exiguae, præ hac potenti & præ
cellenti promissione de Messia estimandæ sint.

Si nunc Deus isthic in minoribus illis, &
huic præcipua de Messia ancillantibus promissi
onibus, tam certo impleuit omnia, & populum
in minoribus exilijs, tam paterne consolatus est,
tempus certo definiuit, tantis uiris, tot beneficijs
omnibusq; paternis modis (ut fidelis Deus) eos
consolatus est, & in desinenter pro ipsis sollici
tus fuit. Qui nam fieri potest? Age, quis cre
det? quomodo sit uerisimile? ut in hoc horri
bili, duro, longo, & miserrimo exilio, adeo ex
cideret Deus omnibus suis magnificis promis
sionibus quas Davidi fecit, solium ipsius firmum
& æternū futurū, sicut David & in ultimis uer
bis suis gloriatur in . 2. Libro Samuel. Cap. 1.
& sicut scripta Prophetarū, ut Esaias & Iere
mias &c. testantur.

Iudei

¶¶¶
D. MART. LVTH.

Iudæi sane de peccatis (propter quæ iam patiantur) fingant, faciant, comminiscantur callide, efficiant quicquid uelint (nam certo certius est eos Satanice mentiri) tamcn Deus non ipsorum sanctitati aut iustitiæ, neq; ipsorum peccatis aut errato, Sed Dauidi Regi, soliū æternū promisit & iurauit. Et si Iudæis non uellet promissum seruare propter peccata ipsorū (quæ tamen non nominant) tamen ideo Dauidem non falleret, cui hæc promisit, Sicut & in Psal. 86. canit, cum nunc soliū corporale Dauidis, annis mille quingentis iam dirutum & euersum iaceat, quod tamen Deus promisit, fore firmum, immotum, & æternum.

Tunc inexpugnabilis hæc est ueritas Messiam ante annos mille quingentos missum esse, uenisse, & sedisse in solio Dauid Patris sui, atque in æternum hoc solium tenere, aut Deus in summa, & omnium excellentissima promissione de Messia, scilicet, factus esset mendax, propterea obedientiam & peccata hominum, & propter malos & rebelles quosdam Iudæos, Absit autem hoc a Deo perpetuoq; aberit.

Sed Iudæi blasphemari & occœcati in os insultant Deo uiuo & uero & miserrime fallunt se ipsos,

AD QVE
ipso, acerbissim
m, q; Dauidi na
Mesiā & Chri
ijsi uellent in sp
mundo, & quon
gunt & prescribi
(innitens scrips
ubi prudentes sunt
prosulstinati c
& prouaci consci
rum, Nam iterum
sum, q; nihil firmi,
possum, Si autem (
cactus perirem D
tamen nostrarū fida
mus, ut ipsoī consi
pudentissima mendac
nihil nocere nobis po
gumentū refū obvi
ater ad tuū respond
& ni tanu eratatis
more libidini elabi
cos, & abit, certi s
ex hoc clara patet,

LVTI.

AD QVENDAM AMICVM

ipsos, acerbissime & blasphemie accusantes Deum, q̄ David non seruarit promissum, eo quod Messiam & Christum non misit, modis quibus ipsi uellent in splendore, scilicet, regali coram mundo, & quomodo ipsi modum formāq; pin= gunt & præscribunt Deo. De hoc argumento (innitens scriptis Apostolicis) certissimus sum ubi prudentes sunt Iudei mouebit eos, & ubi prorsus obstinati & indurati sunt, tamen scriet, & percuciet conscientias & pauidos animos eorum, Nam iterum, iterumq; dico, Certissimus sum, q̄ nihil firmi, nihil solidi, contra afferre possunt, Si autem (ut est frons adamantina, & cœcitas per iram Dei infinita) non mouserit eos, tamen nostram fidem per hoc satis confirmauimus, ut ipsorum consulta, putida, obsoleta, & impudentissima mendacia, fictæ & uane fabulæ, nihil nocere nobis possint. Ergo nisi ad hoc argumentū recta obuiam uobis ueniant, et simili=citer ad rem respondeant, si firmitate argumenti & ui tanta ueritatis uicti & oppressi, adhuc suo more lubrici elabi conabuntur, tum relinquite eos, & abite, cœci sunt & duces cœcorum, nam ex hoc clare patet, q̄ pleni sunt mendatijs.

Secundo

SECVNDO.

Quod autem ad hoc attinet (quod scribitis) Iudeos gloriari, Legem suam esse æternam, nos omnes oportere Iudeos fieri. Ad hoc respondendum est, Primum, Si hoc constat certo, Messiam seu Christū iam uenisse, tunc ipsi sciunt suam legem iam habere finem. Nam Lex Mose tantū usq; ad Messiam debet durare, Sicut ipse dicit Deuteronomij . 18. Cap. Prophetam excitabit tibi DOMINVS, hunc audieatis &c. Adeoq; inter ipsorum eruditos tritum est dictum, Cum uenerit sanctus sanctorum, cessabit Uncio uestra, Uunctionem uocat ibi Sacerdotium & Regnum per Mosen, inter ipsos constitutum, Messias sic promissus est, q; populo Israe&l & solio Dauid, nouum & melius Sacerdotium ac Regnū constituet. Deinde quomodo hoc quadrabit, Legem ipsorū esse duraturam, in æternū, cum iam annis plus mille quingentis Sacerdotium, Templū, Regnū, cultus, omnia delata & funditus euersa iaceant? Quid est Legem Mose sublatam esse & cessasse, si haec tanta uastatio non est? Uunctionem & Legem illam suam Mose, non possunt seruare extra terram & extra Ierusalem (quod negare non possunt, & ipsi probe norunt.

Dicitur

AD QE
Deus autem
non passus esset ta
unig. Rempubli
a voluisse perpet
identer insultando
plant & recte fra
rurus Iudai (Nam
cum Legem non
seruare poterit
cepitum mox una
uerum cultum lega
proficiebimus. Sed
tentabunt.

Nam iste nullus
ihs prefadum fu
ra, in urbe Ierusalae
Regnum staret. Qu
dummodo faciat,
nis Sacerdotium &
æternitas continere
Pseudo Iuda, sine
aut si numerum se
adimus, ut aliove co
put, differens ista
diffinatur in ueritate

ND

AD QVENDAM AMICVM

Deus autem hanc ordinationem legis Mose non passus esset tam horribiliter dilacerari, to tamq; Rempublicam & Sacerdotium dissipari, si uoluisset perpetuo illos ritus seruari, Ideo confidenter insultando dicite eis, ut ipsi primi incipient & recte seruent legem Mose, fiantq; ipse rursus Iudæi (Nam ipsi non sunt amplius Iudæi, cum Legem non seruent) Cum autem Legem seruare iam poterint eo modo, quo Moses præcepit, tum mox imitabimur exemplum (modo uerum cultum legalem uideamus) & Iudaismū profitebimur. Sed frustra hoc nunc & seruentabunt.

Nam ante mille quingentos annos hoc ab ipsis præstandum fuisset, cum ad huc essent in terra, in urbe Ierusalem, cum adhuc Sacerdotium, Regnum staret. Quare non tunc sic pugnaciter dimicando effecerūt, ne illis mille quingentis annis Sacerdotium & Regnum cessaret, & suam æternitatem amitteret, aut ne ipsi nunc eiusmodi Pseudo Iudæi, sine Lege, sine Mose fierent? Aut si nunc nimis serum est & neglectum. Tum cedimus, ut adhuc conueniant, congregent, si possunt, dispersos Israel, accingantur itineri, proficiscantur in terram, restaurent Ierusalem, Templa, Sæ-

188

D. MAST. LVTH.

plum, Sacerdotium restituant & sarciant Rema
publi. Israel erigant, cultum totum Leuiticum
restituant, totam Legem Mose, atq; ita ipsi pri-
mum rursus fiant Iudæi recipientq; possideant
(si possunt) suam terram.

Simul atq; hoc factum fuerit, tum è uesti-
gio uidebunt, nos eodem itinere se insequentes,
Et ad Iudaismum aspiraturos. Si autem hoc non
fecerint, neq; ullo pacto facere possunt, tunc su-
pra modum & uehementer ridiculum est, q; nos
gentes persuadere uolunt ad suā intermortuam
obsoletam Legem, quæ nunc per annos mille qui-
gentos antiquata & abolita est, et Lex esse desijt,
ridiculum inquā est, nos ab eis cogi ad seruandos
ritus Legis Mose, quos ne ipsis quidem seruant,
nec seruare possunt, qđiu in terra sua & ciuitate
Ierusalem non habitant. Quod autem somniant
se ad huc esse seruatueros ubi uenerit Messias, ibi
contra Iudeos, somniatores liberi interim simus,
nec cogam ad credendum somnio, anteq; uerum
probetur.

Ex his uel palpare licet (Amice optime)
quam putidis & ineptis nugis Iudæi conentur
impouere hominibus, quasi Lex Mose in eternū
mansura sit, cum nunc annis mille quingentis
ceciderit

AD QVEN
uiderit & non ma-
in sciunt qđiu ma-
Nos autem Chri-
stolam & abroga-
tis, etiam aqua-
vad, ut interim luce
ubac Lex non s̄ d̄
uī ī possum. Nam
Legem Loxiā, colla-
cere s̄, illius uel ri-
uionem & cultum i-
llis mēn non p̄fus
soleri, aut s̄ altem tempi
utura ejus abrogatio, d
quo denuntiatur, qđiu
uare (ut supra de ali
at nill horum fecit D
Ergo prorsus ab-
Mose, & non s̄ cierna-
tes. Sed deuero ejus i
rogatus,

Quod autem Iude
iē conantur, cum no-
nus Moses dixit, Ha
ZOLAM, idq; pe

I. LVTH.

AD QVENDAM AMICVM
situant & sarciam.
eciderit & non manserit, & ipsi ne nunc qui-
culum totum La-
gem sciunt q̄diu mansura fuerit.

LN 169 8° copy 2
gem Moſe, atq; itaq;
udei recipianq; p̄abolitam & abrogatam eſſe per Meſſiam &
terrā.

hriſtum, etiam apud ueros Iudeos & posteros
hoc factum fuerit, tunāuid, ut interim taceam de nobis gentibus, qui
os eodem itinere ſe iugis h̄as h̄ec Lex non eſt data, neq; iugum legis Mo-
ſe abſtrahemus. Si autem unq; imposiſtū. Nam cum Deus ipſe paſſus eſt,
Lo pacto facere poſſunt, egeſem Leuiticā, collabi & aboleri facile conij-
uicemēnter ridiculum fore eſt, q; illius uelit nunc obliuisci, & q; obser-
vare uolunt ad ſuā intentionem & cultura illius legis nihil moratur,
q; que nunc per annos ilias enim non paſſus eſſet eam antiquari &
& abolita eſt, et Lex aboliri, aut ſaltem tempus præfiniſſet quādiu du-
bi eſt, nos ab eis cogi diuitia eſſet abrogatio, deinde per prophetas ali-
oſe, quoſ ne iſpſi quidem denuntiasset, q̄diu uellet hanc uafationem
fari, q̄diu in terra ſuā curare (ut ſupra de alijs articulis dictum eſt)
abitant. Quod autem nihil horum fecit Deus.

tatuor ubi uenerit Noſe, & non eſt eterna Lex, aut perpetuo ma-
nūdandum ſomnio, an-
bens. Sed de cætero eſt Lex & cultus Leuiticus
abrogatus.

Quod autem Iudei pugnaciter partes suas
ſeptis rugis Iudei conantur, cum uocabulo (LEO LAM) ubi
is, quaſi Lex Moſe inq; Moſes dicit, Has & has Leges ſcrubitis
EO LAM, id eſt, perpetuo, hic quidem calli-
cūt annis mille q̄

D dissimile

184

D. MART. LVTH.

Nissimi ueteratores ipsi satis norunt, hoc esse ca-
villum merum, ad uexandos & fallandos eos, qui
Hæbraicæ linguae imperiti sint. Nam mihi aut
alicui Hæbraicæ non prorsus rudi, non auderet
hæc asserre, nisi uellent palam explodi & deri-
deri. Moses quidem ipse scribit Exodi. 22. in
hæc uerba, Quod si dixerit seruus, diligo do-
minus meum, uxorem & liberos, non egrediar
liber, applicabitur ad hostium & postes, perfo-
rabitq; dominus aurem eius subula, & erit ei ser-
uus LEOLAM, id est, perpetuus.

Hic Iudei non ignorant, & dominum, &
seruum, & domum, esse mortalia & tempos-
raria, neq; manere in æternum, & tamen Mo-
ses utitur uocabulo, LEOLAM, id est, perpe-
tuo, de anno in annum, sine certo fine, apud ho-
mines, & eiusmodi exempla multa sunt in scri-
pturis, de uocabulo LEOLAM.

Si autem ego essem Moses, tum hic in meos
Scholares Iudeos, asperrima ferula seuirem, nam
dicerem, Tamen non solū uocabulo LEOLAM,
sed & his uerbis usus sum, LEDorotham, scilicet,
BEuothchem, LEDorothechem, Moschuothes-
chem, hoc est, quam diu duratis, quam diu me-
uetis in habitationibus uestris, quod non aliter
potest

AD QVEB
potest intelligi, q
ubis debet obseru
g duratis in hab
mis mille quinque
funt, nec mansueta
titutus est.

Nunc inquis
propriam habitatio
præsumit tempus,
in eis incerti &
Moses sat accurate
in cultum, non aliter
etiam, quatuor man
bitionibus uenient,
potest significare
sine addito significat
Dei sunt eternæ, ipse

Sug nos German
Exoig ueterum
id est, quando inua
multe fueri fundati
et quam diu possent
riduntur hereditarie
de bona auheredie
Nem Dewi, qui va

T. LVTH

satis norunt, hoc
andos & fallandos
meritit sunt. Nam
non profus rudi, non
velant palam explodi
idem ipse scribit Exod.

quod si dixerit seruit,

auxorem liberis, non

fuerit ad hostium poju-

us auxiliem libula, &

in exilio incerti & uagi futuri sint.

AD QVENDAM AMICVM.

potest intelligi, quam hoc modo, perpetuo hoc à
uobis debet obseruari, id est, quam diu manetis
& duratis in habitationibus uestris. Nunc ipse
annis mille quingentis, e suis habitationib. electi
sunt, nec manscrunt ille populus, qui à Mose con-
stitutus est.

Nunc inquā annis mille quingentis, nullam
propriam habitationem habent, nec ullum est eis
præfinitum tempus, quam diu sine habitatione,
& cultum, non aliter uult esse perpetuum, quam
omnes, esse mortalitatem, etenim manent populus eius, & in ha-
bitationib. manent, Ergo LEOLAM ibi non
abolo, LEOLAM, illi potest ita significare aeternitatem, sicut alias ubi
sine certo fini sine addito significat aeternum, ut promissiones
temporali exempla multa. Dei sunt aeternæ, ipse Deus est aeternus.

bulo LEOLAM.

Sic & nos Germani utimur hoc uocabulo,
go illam Moses, tunc Eroig. In aeternum ego ne faciam aut patiar,
is, afferrima ferula su-
ia non solu uocabulo Li-
sus sum, LEOROTH
LEOROTHACHEM, Ne-
am diu duratis, que-
onibus uestris, quod
id est, quam diu uiuam? Et sub Papatu quoq;
multæ fuerūt fundationes, ita dictæ perpetuæ, id
est quam diu possent durare, Et feuda quoq; con-
ceduntur hereditarie & perpetuo, id est, quam
diu bona aut heredes manent aut durant. Vbi
autem Deus, qui uere aeternus est, sine addito, de-

D ij. rebus etera

186

D. MART. LVHT.

rebus æternis loquitur, ibi etiam eiusmodi res
uere sunt æternae, nam ipse potens est uere æter-
num facere, Sic solium David, regnum Christi
æternum est, ipse uerus Messias, & Benedictio
æterna, quam nobis maledictis filijs Adæ attulit,
uere æterna sunt, Nam illa non mutantur, sicut
habitationes Iudeorum, aut regna & feuda gen-
tium, Quæ omnia mutantur sicut uestimentum,
ut Psal. 101. ait.

Ideo solet scriptura illud humanum LEO=
LAM, ab illo diuino LEOLAM discernere, ut
soleat addere negatiuam, Non erit finis, non erit
mutatio, Ut cum Daniel Capit. 7. de Messia
loquitur, Potentia eius erit æterna, quæ non in-
teribit, & regni eius non est finis. Ibi est illud
uocabulum, LEOLAM, Sed ne humanum, sed
diuinum LEOLAM intelligatur, additur nega-
tiva, non interibit, non erit finis. Sicut & Da-
uid in Psalmo. 110. de æterno Sacerdote Mes-
sia prophetat, Iurauit DOMINVS, hoc qui-
dem satis fuisset tantæ Maiestatis iusurandum,
Sed ne temporarium iuramentū intelligatur, se-
quitur, Et non poenitebit eum, id est, Hic Sacer-
dos ita erit æternus, ut non Mosaico aut humano
more, æternus sit, Sed ut Sacerdotij non sit fuis,

¶ 116

AD QV
g ut uere etc
Et Esiae
Melia (sicut
plicabitur, mo-
non erit finis,
nam eius O
Messiam noct
O regnum mag
non erifit, qu
futurum est, sed
erit.

Et quis scil
ditionem uide ar
illud classum AE
habet significatio
significat, quod r
dam erit magnum
MEM, circulus ej
spertum NEM, t
sum NEM ut c
latus significat, c
ram.

Si autem hi
super haec omnis
cum Moysi, uic
ram.

LVHT.

ibi etiam eiuscmodi
ipse potens est nem

am David, regnumq
eius Messias, & Ben

s medieatis filii Adae

Nam illa non mutantu

rum, aut regna & fe

ra mutantur sicut uisum

est.

scriptura illud hominem

LEOLAM dicit

Non erit finis,

Daniel Capit. 7. vi

ia eius erit eterna, qui

eius non est finis. Ibi

OLAM, Sed ne huma

M intelligatur, addit

, non erit finis. Sicut

o. de eterno Sacer

rari DOMINVS, h

ante Mactatius iusuit

a iuramentu intellig

ebit eum, id est, He

ut non Mosaeo aucto

ri ut Sacerdotij nro

AD QVENDAM AMICVM

¶ ut uere eternum sit Sacerdotium.

Et Esaiæ .9. Capit. cum etiam loquitur de Messia (sicut Iudei libenter fatentur) Multiplicabitur, magnificabitur eius imperiū, & pacis non erit finis, super solium Dauid & super Regnum eius &c. Ibi non satis habet Propheta, ut Messiam uocet Principem pacis , cuius potentia & regnum magnifice crescat, sed addit, & pacis non erit finis, quasi diceret, non solum eternum futurum est, sed & nemine prohibente , eternū erit.

Et quis scit (neq; enim ego summam eruditioinem mihi arrogo in Hæbræo) an forsan illud clausum MEM, quod hic Hæbræis multum habet significationis (ut ipsi putant) forsan hoc significet, quod regnū huius Messiae in hunc modum erit magnum, & infinitum, sicut clausum MEM, circulus est, finem non habens, Non erit apertum MEM, temporarium regnū, sed clausum MEM, ut circulus perfectionem & eternitatem significet, & regnū infinitū & uere eternū.

Si autem hic Iudei adhuc reclamabunt, se semper hactenus usq; in hunc diem seruasse Legem Moys, ut cum circumcisione, Item, quod ali

D iiiij quot

178

D. MART. LVTH.

quot piscibus & carnibus non uescuntur, ideo nondum obsoletam intercidisse Legem Mose, tamen uana hæc uerba sunt. Nam nos loquimur de tota Lege Mose, ad quam seruandam ipsi obligati sunt, præsertim ad ipsa præcipua capita, ad ipsum corpus legis, ut quæ præcepit Moses de Sacerdotio, Ritibus, Regno, Templo, Cultu Leuitico, Festis. Item ipso loco Ierusalem, ipsa terra de quibus omnibus diserte & clare percepit Moses.

Nam qui uult seruare Legem Mose, illum oportet seruare totam Legem, uel est transgressor, præsertim in maximis illis articulis, Ut cunq; enim simulare partem legis perinde est, atq; si interroganti de olla, ostenderem fragmina & exiguae particulas contritæ ollæ, sicut & Esaias Capit. 30. hac similitudine contra eos uitetur, dum non speratur, ueniet contritio eius & comminuetur, sicut conteritur lagena figuli contritione præualida, & non innenietur de fragmētis eius testula, in qua hauriatur parum aqua, &c.

Sic & interrogamus uos hic o Iudei, ubi nam tota Lex uestra? ubi Sacerdotium? Tempulum? urbs Ierusalem, Terra, Politia, Israel, tota for-

AD QV
una forma O
Erip. florētis) q
di ostendit no
ni, de corpori
paleus, testulas
mīsi different
gentiū uafatu
falem, cūres, ri
Vbi unguilla priu
gravi, quis frag
cementi, carbones,
ferviente in flammā
plous reliquias ca

Quando nū e
erratisimū ali q
qui offendere m
ta cineribus, pano
conantur, per su
terrogari. Cei
apiciens non
lerato nebula,
m: aut ficer
nw. O bone
obdūnt, qid
fuit elimi

89

T. LVTH. AD QVENDAM AMICVM.
tibus non uescunt tota forma & corpus Reip. (ut solet esse status
uateridisse Legem Reip. florētis) quorsum inquā ista auolarint etc
ta sunt. Nam nos Ibi ostenditis nobis fragmina, res fragmina unguis
ad quam seruandam nū, de corpore iam olim sepulto, quisquilias,
crita ad ipsa precipua paleas, testulas contritas & miserata Hypo=
s legis, ut que precepit crisin differentiam ciborum &c. Vbi nam
tibus, Regno, Templo, gentiū uastata ulla est urbs, de qua non testulæ,
tem ipso loco Ierusalem, Saltem, cineres, ruinæ, scoriæ reliquæ manserint &
tibus diserte & clare. Vbi unq; ulla priuata domus, ita prorsus conflat=

gauit, quin fragmina tristia, calcis aliquid &
cementi, carbones, clavi, aliquid uitri aut metalli,
sequentem flammam ut cunq; euaserit et in cine=

ribus reliquum manserit.

Quando nunc ego requirens interrogarem, de
ornatissima aliqua domo, quæ ibi stetisset, & ali=

quis ostenderet mihi unū aut alterū titionem mix=

tis cineribus, paucos carbones, aut clavos aliquot,
conareturq; persuadere, esse domum, de qua in=

terrogarem, Cedo quibus oculis mibi ille esset
aspiciendus & non ne habendus esset miki pro sce=

lerato nebulone, qui me palam etiam deride=

ret & aut si per stulticiam faceret, non ne dice=

rem. O bone amice, hæ miserrimæ reliquie
ostendunt, quidem hic domum quondam fuisse
sed fuit olim, iam esse desijt.

D iiii Ita lxx

190.

D. MART. LVTH.

Ita Iudei, omnium mortalium nunc afflicti-
ssimi, in suo illo deploratissimo exilio, nunquam
finiendo, ostendunt nobis paleas, scoriām, & te-
nuissimas reliquias Legis, dum adhuc Circum-
ciduntur, dum abstinent aquibusdam cibis &c.
ostendunt se quondam habuisse legem Mose, cul-
tum Leuiticū et ritus illos, sed non habere amplius
us, fuisse populum Dei, sed non esse amplius
cum domus illa ornatissima, unica & quon-
dam instructissima, id est, Regnum, Terra,
Vrbs Ierusalem, Templum, Sacerdotium, totus
Cultus, totum corpus Synagogae & Rēip. illius
nunc annis mille quingentis, euersa, funditus di-
ruta, & ab sorpta iaceant, uix cincribus, ruina
& ruderibus relictis. Si adhuc credere nolunt,
Legem suam esse temporariam, & non aeternam,
tum coeūtientibus & horribiliter occētatis, con-
fidenter & ueri Messiae Christi uero aduentu, &
ipsa ueritate freti dicamus, ut uel integrant
gulam nobis, de Ierusalem, de templo ostendant,
si forte palpent tandem, terrā ipsam, urbem Ieru-
salem, Templū, totam Rēip. & Oeconomiam,
ritus Leuitici & Mosaici miserrime radicitus
euulsa, dilacerata, et pœnitus extincta esse, seq;
in exilium passim dispersos, Appellent ipsi sanc-

Leges

AD QV
Uigen rem etc
le mille annis C
o nunq restau
Propheta, null
promittat, sicut

Ergo ridend
rum, & sententi
ne organ Rabini
g. mītrū Indai
la, uxores & filia
lū, & fabulū det
Adhuc Circu
se, sed longi en
Sicut & Christus
nī Cap. 5. Circu
Patribus, sicut hoc
hereticijs Circu
ate Abraham non
pit. Et omni Circ
uli, cultus, sacer
dostiam, q̄ibū
hant audire, sicut
in Circumcisio
nis eius pertinat

T. LVTH.

AD QVENDAM AMICVM

Legem rem aeternā, certe nos uidemus hisce ocu-
lis, mille annis & quingentis, abolitam, deletam,
& nunq̄ restaurandam esse. Nam ibi nullus est
Propheta, nulla promissio, quæ restaurandam
promittat, sicut in Babylone & Egypto &c.

Ergo ridicula, & in anissima spes est Iudeo=rum, & scelesti ac nefarij impostores, & Sata=nae organa Rabini digni sunt ideo omnī odio,
fama, id est, Regnum q̄ miserum Iudaicum vulgus, miseras muliercu=as, Templum, Sacerdotu=las, uxores & filias, tot milia suis somnijs uanis=corpus Synagoge & simis & fabulis detinent.

Ad hæc Circumcisio, etiam non est Lex Mo=s-pia iacent, uix cinc=se, sed longo tempore ante Mosen data Abrahæ, relictis. Si adhuc credi. Sicut & Christus uerus Messias testatur, Ioan=te temporiam, & ionis Cap. 5. Circumcisio non est ex Mose, sed ex Iis & horribiliter ou=Patribus, sicut hoc Iudei negare non possunt, Ad Messiae Christi uero hæc ne ipsa Circumcisio quidem aeterna est, sed ti dicamus, ut uel in ante Abraham non fuit, et esse ab Abraham ince=terusalem, de templo pit, Et omnia, Circumcisio, Lex ipsa, clectio po=andem, terrā ipsam, puli, cultus, Sacerdotiū directa sunt ad futurum=am Remp. & Om̄. Messiam, qui fuit ex semine Abrahæ, illum debe=bant audire, sicut & Nōs Deutero. 15. dicit. Mōs ac miserrime, & paenitius extindit. Et Circumcisio tantum ad Abraham & postea=ros eius pertinuit. Nam ibi sunt exempla multæ dispersoꝝ, Appellati

D p in scriptu=

D. MART. LVT H.

in scripturis, q̄ Deus inter gentes multos Reges
et populos assumpsit, quibus tamen non est im-
positum onus Circumcisionis, multo minus iu-
guum Legis Mose.

Primum, Rex Ægypti Pharaon assumptus,
multi Principes et Sacerdotes eius, et haud du-
bie multi ex Populo eius et subditis eius, ex Pa-
triarcha Ioseph docente, uerum Deum cognos-
runt, sicut Psalm. 105. testatur, his uerbis, ut
eruditum Principes eius sicut semetipsum, et Se-
nes eius prudentiam doceret. Et multi tunc in
tanto regno, in tanta Rep. Ægypti sic perue-
nerunt ad ueram cognitionem ueri Dei, et ta-
men non sunt onerati Circumcisione, cum non
essent semen Abrahæ, multo minus Lege Mose,
qua tempore Ioseph nondum data erat.

Postea Jonas Propheta mittebatur ad Nini-
uitas, ad prædicandum eis poenitentiam, et die
textus, q̄ Rex una cum suo populo credide-
runt Deo, et egerunt poenitentiam, et Deus
misertus eorum, afflictiones et calamitates auer-
tit et c. Illi Niniuitæ etiam sine Circumcisione
et Lege Mose, seruati sunt, per fidem, seu po-
nitentiam, et hoc Propheta Jonas clare ostendit,

¶c.

Ad hac,

RT. LVTH.

AD QVENDAM AMICVM.

Ad hæc, saeuus & Tyrannicus ille Rex Næ
fit, quibus tamen m
tum, quibus tam
missionis, multo
cadne Zar, per prædicationem Danielis, &
flictam poenam a Deo, ita cōuertit urex animo
Rex Egypti Pharaoh, & sub suo nomine publicam contio
Sacerdotes eius, &
populus eius & subditus ei
do docente, uerum Deum.
Ecce hic Rex quoq; & tantus
monarcha iustificatur, & conuertitur ab Ido
Sal. 105. testatur, hi
cipes eius sicut seminig
ulti alij una cum eo, in illo potentissimo &
entiam docere. Et mu
nplissimo regno, & tamen non Circumciditur,
tamen Rep. Egypt
eq; Daniel quicq; ei de hoc ritu Legis Mose im
onit, nec de Circumcisionis cultello quicq; concio
concerat Circumcisionem. Quod tamen nullo modo omisiisset Da
brabe, multo minus Li
iel, tantus uir & Propheta Domini, si non sci
oseph nondum data esset, Legem Mose tantum, & solis Iudeis impo
as Propheta nuntiebat tam esse, & honorem atq; onus Circumcisionis
andum eis penitentium antum Ahrabæ & semini eius impositum esse,
ex una cum suo populo nec Messias uerus Magister & Dominus ex
gerunt penitentiam semine Abrahæ ueniret.

flutiones & calamii. Deinde Darius, & Rex Cyrus seu Cores,
sicut etiam sine Cœ Monarchæ Persarum conuersi sunt, & credide
runt, per fidem Deo per eundem Danielem Prophetam, &
Propheta Jonas claber alios pios Iudeos, qui ei ostenderunt Proph
iam Esiae Prophetæ, Capi. 45. quod Deus
per Pro

194

D. MART. LVTH.

per Prophetam tanto tempore, ante tot annis,
ante Cyrum natum, nomen eius diserte exprimit,
suumq; Regem & unctum clare prædicat,
ac nominat, & magnifice prædictit fore, ut ipse
Ciuitatem Ierusalem ædificet, populum e Baby-
loni liberum dimittat, Sicut & Cyrus fecit, &
publica edicta per suam Terram curavit affigi,
& euulgari publice, quomodo Deus cœli man-
dasset &c. hoc ita fieri, sicut & scribitur Para-
lipome. ultimo Cap. & Esdræ. 1. Cap. & ta-
men etiam non est coactus Circumcidere, neq; sub-
iectus est Legi Mosi, neq; ullus mortaliū in regno
illo Persarum, Quod tamen Daniel & socij ei-
us nullo modo tulissent nec tolerassent, si Legem
Mose & Circumcisionem duxissent esse necessa-
riam aut imponendam his qui non essent semen
Abrahæ, aut populus Mose. Nam si hæc ne-
cessaria fuissent, tunc hi Reges non recte de cog-
nitione Dei edocti essent, neque uera fide colue-
ssent Deum, nec saluati essent, quod totum impun-
tandum esset Danieli.

Sic & Iob Patriarcha maximus totaq; eius
Domus, & domestici eius opulenter dotati sunt,
cognitione Dei & fidei, neque tamen Iob est
Circumcisus, neq; oneratus iugo Legis Mose, Et
eiusmodi

ART. LVI

AD QVENDAM AMICVM
scemodi adhuc multi alij fuerunt, passim in
Regnis, ut Hyram Rex Tyri tem-
re Salomonis, & alij qui in scripturis non
t nominati, & tamen in uerum Deum Abra-
m crediderunt, & ita saluati sunt.

Et profecto mirum est, q. Moses per tot Le-
publice, quomodo Deus in totum tacet de Circumcisione, post exi-
tum ex Ægypto (a quo incipit Lex eius) & ta-
cere ut fieri, sicut scripsit multis alijs Legibus usq; ad tedium onerat
Cap. & Eliae. 1. pulum, quasi dicat, Circumcisio non est mea
ex coactus Circumcisio. Nam & Exodi . 12. Capitulum, tan-
i Moysi, neq; illus monachus dicit, de Alienigenis, Omnis Alienigena non
est, Quod tamen Daniel medet ex Agno paschali, non cogit autem
o taliter nec tolerat alienigenam (qui non sit seruus) ad Circum-
cisitionem ducentem aut Agnum paschalem, nisi ultro uelit
uendam his qui non haedere Agnum &c. Ideo traditio est hu-
populus Moysi. Navana, & plane commentum nouum, q. Iudei
puncti Reges non noselytos, postea fecerint ex gentibus, & illos
occhi effent, neque uincircumisos nominant, Moses nullum ex genti-
saluatis effent, quod mors cogit ad suam Legem, cum tantum populo
anihi.

lucto ex Ægypto datus sit in Prophetam, usq;
Patriarcha maximus Messiam & Christum, qui totius mundi Pro-
ficiens opulerter habeta est, & omnium Magister & Dominus, ut
& fidei, neque tandem entero . 18. Cap. scribitur.

Cum igitur Circumcisi, & Lex Mose Cui
operatus iugo Legi H
eum dixit

M. A. G.
D. MART. LVT. H.

Iam dixi) non ita necessaria fuit, ut imponenda
esset Regibus & Gentib, iam nominatis in E-
gypto, Assyria, Babylone, Persarum &c.
Et multi alij, qui tamen crediderunt in Deum
Abraham, & saluati sunt, qui inq saluati sunt
incircuncisi, sine Lege Mose, atq; eo tem-
pore, cum maxime florenteres Iudaicæ, cum du-
raret solium & regnū, cum populus adhuc esset
in Terra, in Vrbe Ierusalem, Qua fronte nunc
nos gentes obligare vultis Iudæi ad seruandam
Circumcisionem & Legem Mose, quæ nunc an-
tiquata, abolita, & (quo ad ritus) deleta est,
quā ne ipsi quidem, ut supra luce clarius dictum
seruare potestis. Cum & Terram, & Vrbem
Ierusalem, Regnum omniaq; amissa uidcamus,
quæ unq Moses tradidit, aut constituit, cum nul-
lam promissionem habeant Iudæi, se unq hac,
ullo tempore recuperaturos esse.

Ex his omnibus uel palpare potestis, totam
gentem Iudaicam horribili cœcitate percussam
esse, q tam manifesta & impudentissima men-
datia & figments de sua Lege, quasi sit eterna
futura, nobis gentibus proponunt, Cum tamen
usque ad ultimas ruinas collapsa sit, & a Deo
iam sine promissionibus, sine Prophetis, sine Pro-
phetia,

R.T. LVTH
AD QVENDAM AMICVM:
necessaria fuit, ut in
Genib, iam nominis
Babylone, Persarum
qui tamen crediderunt
um maxime floreret, & ad summum usq; per
Saluari sunt, qui inq
venisset, tamen a Deo nunq prolata latius est,
Sine Legi Mose, quam ad populum Mose, quem eduxit ex A=
egypto, & ad semen Abrahæ, usque ad Messiam.
O regim, cum populus.

Vnde Ierusalem, Qua Hic nunc ad concludendum, repetite rur=
diligere nullis Iudæi ius locum Ieremie, Cap. 31. Ecce dies uenient,
nem & Legem Mose dicit DOMINVS, feriam domui Israel & do=
mum, & (quo ad riu) mui Iuda foedus nouum, Non secundū pactum,
pudicum, ut supra luce quoq pepigi cum Patribus uestris, in die quo ap=
plici. Cum & Tera prehendi manum eorum, ut educerem eos de
Regnum omnium amicterra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt,
eis tradidit, aut confundit DOMINVS &c.

Hic locus mire urit & exercet Iudeos, nam
recuperaturos esse. hic ualde se torquent & mire sudant, quomodo
omnibus uel palpare p̄ primum pactum faciant aeternum, Cum tamen
textus clare dicat, non fore aeternum, sed fore,
ut sit aliud & nouum pactum. Hic sane lu=

dant, nugentur, & misceant quicquid uelint, Lea
gem suam, scilicet, tempore Messiae renonan=

dam esse, & firmiter obseruandam ab omnibus,
Ieremias certe satis aperte dicit, non renouana
dum esse

798

AD QUENDAM AMICUM
dum esse pactum uetus, sed fore nouum & aliud
pactum, quam per Mosen acceperint in ex-
itu ex Aegypto, In summa, Propheta dicit, &
satis hoc clare inculcat, non fore hoc pactum,
sed fore aliud, & nouum pactum, Nunc satis
constat & scitur ex claris scripturis, cuiusmodi
pactum tunc Moses cum ipsis fecerit, deinde sa-
tis perspicua, & clara sunt illa uerba cum Pro-
pheta dicit, non fore illud uetus pactum. Nam
hec uerba (Non erit pactum uetus, Item, non
secundū pactum prius) nequaq; hoc sibi uolunt,
id est, uetus pactum renouabitur, Sed clare uo-
lunt, q; prius & uetus pactum tolletur, antiqua-
bitur, & nouum pactum, nouumq; foedus fiet,
Huic loco oportet inhæreatis mordicus & con-
stanter, nec moremini ipsorum nugas & con-
ficta somnia, Ieremiam Prophetam audimus,
uoce plana clamantem, non erit pactum prius,
clare dicit, futurum est planc aliud & nouum
pactum, & Deus uetus pactum mutabit.

Nune consulto, & bene meditati accedamus
utris credetur hic tutius? an Deo uiuo, fide-
li & in fallibiliter ueraci, quam mendacissi-
mis Rabinis, & Iudeorum turbæ fallaci? De-
us dicit

AMICVS, sed fore nouum
per Moysen accepimus, Propheta
et aeternum, sed tempore Messiae desitum, iu-
citat, non fore hoc
et impudens) dicunt aeternum fore et nunquam de-
turum. Ita Deum semper per blasphemiam
orribilem perpetuo accusant mendacij, et ad
Iosce cum ipsis fecerit, ut mirantur, se pati tam durum exilium, se iu-
cata sunt illa uerba eos et ueros perhiberi uolunt, uere fallacia et
non fore illud uetus pactum userrima omniu[m] mortalium mancipia, et De-
us erit pactum uetus, imm tanquam iniustum dabant.

Si autem hic iterum lubrici conabuntur clabi-
tum renouabitur, si ita blasphemabut, Tamen uester Iesus, O Christus
uetus pactum tollentiani, clare dicit, ne uniuersa iota quidem de Lege pe-
culum pactum, non missiturum est. Respondete uos, ut non diuagentur
inhereditas mordax loco Ieremiam, sed ad rem respondeant, ibi ure-
remi ipsorum nugete eos. Nam cum Domino nostro Iesu nihil
Ieremiam Prophetarunt, non possunt nisi illo illius uerbo aut illa
tantem, non erit p[ro]ficiens autoritate, respondeat ad Ieremiam, et tunc
est plane aliud agantur aduersus illum partes suas, firmis et satis
uetus pactum nullius validis argumentis. Deinde et hoc est mendaciun-
quod nostrum Dominum Iesum citant, quod de riti-
bus l. 2. 5. Moys loquitur sit, cum inquit, uniuersa Iota
aut unus apex de Lege non transibit. Nam Domi-
nus noster Christus, ibi neque de Circumcisione,
neque de ritu aut statutis Legis Moys, taberna-
culo, sacra-

220.
D. MART. LVHT.

culo, sacrificijs aut ex piationibus agit (sicus
lectori patet) sed agit de preceptis.

Et quomodo non nostros Libros falso citas-
tarent, inficerent & deprauarent, cum omne
eorum studium eo tendat, ut proprios Propheta-
tas & Scripturam sanctam inuertant, confu-
cent, & suis mendatijs & ueneno inficiant.
Quid autem id sit, quod Christus dicit, Vnum
Iota de Lege non peritum, hic non est locus
tractandi, Ad hæc Iudei hoc non intelligunt, &
nos extra viam interim auocare must ita ab insti-
tuto, Christianis eiusmodi uerba Christi trac-
tanda sunt, Nam illi satis (laus Deo) in tellia-
gunt & sciunt, quid sibi uelint.

Vltimo etiam hic tractabimus Decem præ-
cepta, Nam Iudei forsan etiā Decem præcepta,
uociferabuntur uocari Legem Mose, cū data sunt
in monte Synai, ubi tum meri Iudei & meri filii
Abrahæ erant &c. Hic respondebitis, Si Decem
præcepta uocari uolunt Legem Mose, Tum Mo-
ses admodum sero uenit, & paucioribus propo-
fuit Tabulas suas quā debuit. Cum Decem præ-
cepta, re ipsa (ut Lex naturæ) inscripta omnia
um hominum mentibus, non solum ante Mosen,
sed ante maximum Patriarcham totius gentis

Abra-

T. LVHT.

AD QVENDAM AMICVM.

Abraham, ante omnes Patriarchas fuerint, & toium mundum peruerserint. Nam etiā si (uo= tūtate Dei) nullus Moses fuisset, aut nullus A= braham sub sole natus esset, tamen Decem præ= cepta in omnium hominum mentibus indita & impressa, naturaliter uigilissent, sicut & uigent.

Nam omnis Creatura merito Deum glori= ficit, Deum pro Deo habet, Et nomen eius ho= norat, Sicut & Angeli in Cœlo faciunt, Ad hæc omnes nos qui homines sumus, obligati sumus ad audiendum eius uerbum, ad honorandos Pa= rentes, maiores & seniores, Item Lex naturæ, Neminem lade, Non occides, Non mœchaberis &c. Sicut & omniū gentium homines & Phi= dei forsitan etiā Decalogi Josephi hoc testati sunt in suis scriptis, Legibus vocari Legem Mose, & politijs (sicut res aperta ob oculos testatur) ubi tun meri Iudei cum tamen nulla mentio in illis fiat de Circum= ge. Hic respondet in cōfessione aut Lege Mose, quam dedit Iudeis ad iherusalem Legem Mose terram illis premissam.

Hoc autem Moses præ omnibus alijs Histo= riæ debuit. Cum Diariarum & legum scriptoribus unus & solus præ Lex naturæ insitit, quod per suam Historiam docuit & tra= nibus, non solum dididit, que origo & quis ortus sit Creaturæ, quo= Patriarcham modo à Dco à principio omnis Creatura con=

Eij dita sit,

D. MART. LVTH.

dita sit, & quomodo per horribilem casum Adæ mors intravit immundum. Et postea cum præ omnibus alijs Populis peculiarem Legem & Populum (sicut erat illi commissum) segregare vult, introducit primo ipsum Dcūm, qui ut generalis Deus omnium Gentium, Decem præcepta ipse dat, & huic peculiari Populo etiam sonanti uoce promulgat, quæ iam ante in omnium hominum cordibus in ipsa Creatione plantata erant & inscripta mentibus. Et illum Decalogram pulchre ornat, & intertexit suis Legibus, idq; optimo ordine. Circumcisio autem, aut Leges rituum Mosaicorum, non sunt inscriptæ aut concretae hominū cordibus, Sed per Abraham primum & Mosen impositæ populo

Nam ad primum Præceptum, & nos & omnes gentes obligamur, ne habeamus Deos alios aut alienos, præterq; illum unicum & uerum Deum, perinde atq; Iudæi. Sed illum articulum eximum quo illud præceptum ornat Moses, & solis Iudæis applicat (qui eduxit te de terra Ægypti, de domo seruitutis) non est necesse nobis gentibus applicari, neq; nos gentes possimus nobis eum accommodare. Nam si ego uenirem & sic orarem coram Deo, O Domine qui me de

terra

203

A. LVTH. AD QVENDAM AMICVM.
per horribilem terra Ægypti, de domo seruitutis eduxisti &c.
adum. Et postea ibi uere turpiter me darem, Nam hoc opus Deus
al peculiarem Legem in me non fecit, Ideo me Deus, ut mendacem ob-
ratilla commissum surgaturus esset, aut ego tribuerem Deo aliquid
i primo ipsum Deum quod mihi non fecisset, & tamen omnia reliqua
enim Gentium, Deem in primo præcepto ad me pertinent, Possum eti-
am dicere, Tu es Deus meus, & nostrum omnium
hunc peculiari Populo
Deus & Creator, qui quidem filios Israel eduxit
ex Ægypto, sed me non eduxit ex corporali Æ-
gypto, sed ex mea Ægypto, ex meo exilio. Ita
manet primum præceptum, commune, Iudeis
juxta ac Gentibus, sed Iudeis (per hanc parti-
culam) qui eduxit te de terra Ægypti, peculiari-
ter signatur & ornatur, sicut quilibet & secun-
dum suum exilium, & necessitatem, communem
Deum & saluatorem suum Deum & auxilia-
torem nominare potest.

Dabo exemplum, Si Princeps esset, aut Pa-
terfamilias, qui faceret ordinationem peculiarem,
in sua terra uel domo, atq; id ideo, q; Deus sibi
in magna necessitate opitulatus esset, & ergo
hoc uellet se gratum ostendere, sicut forsan Naz-
aman Syrus fecit, aut facere potuit, Ille forsan
etiam primum ita esset suos docturus de Deo, il-
lum solum esse inuocandum, & pro Deo colen-
do, O Domini

E iij dum, qui

204.

D. MART. LVHT.

dum qui in omni necessitate auxiliari posset & uellet omnibus inuocati bus opem ferre, quicunq; tandem populus esset, sicut Primum Präcep-
tū docet, nullū discrimin facit, sed dicit, Visitans
iniquitatem Patrū in . 3. 4. generationem. Fa-
ciens misericordiam in milibus &c. Deinde per-
geret docere ille Princeps, aut Paterfamilias cum
sua singulari ordinatione, Per hoc ille Princeps
seu Paterfamilias, non omnibus alijs terris impo-
suisset hanc ordinationem (quibus liberatio ex
hoc priuato periculo non contigisset) nec habe-
ret Ius imponendi Legem illius ordinationis,
alijs etiā si initio præmisisset generalia de Deo.
Ita & facit Moses, cum Populū illum suū ex A-
gypto liberatū ordinare debet, primū Deum ip-
sum introducit Decem præcepta (que ad om-
nes gentes pertinent) dantem, deinde ipse (man-
dato tamen Dei) suo Populo , peculiares quas-
dam & prouinciales ordinationes tradit, que ad
alios Populos nihil pertinent. Et sicut Populus
Mose obligatus est ad obseruandas ordinationes
Mose, cum Deus illi præcepit eas. Ita & quel-
libet terra obligata est ad obseruanda statuta sui
Principis & Patrisfamilias, Nam & ipsa sunt
mandata Dei, qui regna mundi constituit.

Ita &

AD QV
1140 Ter
ukei sibi soli
paradatum ad
urnatus, quo
applicat, non e
teis, quemadm
g, Nulli alijs p
& confitient
Deus totum mun
Nam præcepti
herenos eo die d
jus & in hodiern
die Sabbathi, Moys
tem predicatione
di nos & hoc ad
census, & omnis is
mundo audiremus
aut non locutus
Iustus & i
lascivitatis,
terquecum ab
frickeris di Sa
bandum seruum
i, Sabbathus s
regi sanctissima

T. LVHT.

AD QVENDAM AMICVM

Ita & Tertium mandatū de Sabbatho (quod
Iudei sibi solis ualde arrogant) est generale
mandatum ad totum mundum pertinens, Sed
ornatus, quo Moses hoc pingit, & solis Iudeis
applicat, non est ullis alijs impositus præterq; Iue-
an in nullius &c. Da-
deis, quemadmodum in primo præcepto decalo-
Princeps aut Pater fami-
liatione, Per hec illa-
is, non omnibus alijs ten-
tationem (quibus illi
bere nos eo die docere & audire uerbum Dei,
ali Legem illius on-
io premisit generali-
die Sabbathi, Moses, Prophetæ leguntur, Vbi au-
des, cum Populu illum
ordinarē debet, primū
Decem præceptū (quā
dantem, deinde)
suo Populo, peculi-
les ordinationes trahi
il pertinent. Et si al-
i ad obseruandas ordi-
ni præcepit eis. Ita
est ad obseruandas
familias, Nam e
gena mundi confini-

Ideo & uis huius præcepti in hoc sita est, ut
sanctificetur dies, non solum ut scriemur & in=
terquiescamus ab operibus. Nam Deus non dicit,
feriaberis die Sabbathi, Nam ut ocium ad trac-
tandum uerbum captem, docet res ipsa, sed di-
cit, Sabbathum sanctificabis, Deus ergo maxime
urget sanctificationem, non ocium aut Sabbathis-

E iiii muna

206.

D· MART· LVTH.

mum ipsum ab opere omni, & si alterutrum posset intermitte, mallet intermitte oculū & quietem, quam sanctificationem, cum præceptū postissimum & maxime exigat sanctificationem, & Sabbatum, non propter se, sed propter sanctificationem diei. Iudei autem iuxta suam uanitatem & mendacia multo pluris faciunt oculū (quod Deus & Moses non præcepserunt) q̄ sanctificationem, & est ipsorum humana traditio.

Quod nunc Moses diem septimum nominat, & quomodo Deus orbem in sex diebus Cœavit, & quieuit, ideo & ipsi quiescere debent, hic est temporarius ille & domesticus ornatus, quo Moses hoc præceptum suo Populo priuatim induit & ornat. Nam ante Moysen hoc non inuenitur, neq; de Abraham, neq; de temporibus Patrum. Sed est ornatus temporarius & domesticus pertinens tantum ad illū populu eductū ex Ægypto, qui etiam durare perpetuo non debuit, sicut nec alij ritus. Sed sanctificare illud, id est, Verbum Dei docere, audire, quæ est uera & simplex sententia huius præcepti, ab initio præceptū fuit, & à generatione in generationem manet in toto mundo. Ideo ad nos gentes non pertinet septima

AD QE
pma illa dicitur. I
tius pertinet, q
sia natura ei n
uerquiescamu
udiendo uerbo
non potest audi
aut cogitamus.

Iadem Epistola
septimum diem, a
cessaram esse te
stificatio, & uerb
Erit, inquit Sabba
disciplina diuina
rum, Nam hebre
iæ, & quidic
miserit. Sed qui
hunc testum Epistola
nisi quoniam inuid
possum, qui con
qui Prophetum
tum & depu
Sed tamen
teris (ut summa
posit, ut omni
modo ad ore, s

T. LVTH.

AD QVENDAM AMICVM.
omni, & si al-
tima illa dies. Deinde ne ad Iudeos quidem ul-
terius pertinet, quam usq; ad Messiam. Quanq;
ipsa natura et necessitas & res ipsa hoc docet, ut
interquiescamus ab alijs operibus, ut cultui Dei
audiendo uerbo uocemus. Nam uerbum Dei,
non potest audiri neq; dici, ubi aliquid agimus,
aut cogitamus.

¶ Moys non praecepit. Idem Esaias dicit, Cap. 66. eiusmodi
¶, & est ipsorum huius
septimum diem, ac ornatum Mose desitum &
cessaturum esse tempore Messiae, cum uera san-
ctificatio, & uerbum Dei opulenter reuelabitur
¶ Moses diem septimum
¶ Iesu orbem in sex dieb.
¶ Erit, inquit Sabbatum ex Sabbato, & non erit
¶ iugis quiescere in
discrimen diei septimae nec interuallum sex die-
rum, Nam haec sanctificatio, tum erit quotidiana
ceptum suo Populo p-
na, & quotidie ac singulis diebus Sabbatissi-
mus erit. Sed quid Iudei hic dicant, & quomodo
Ibrahim, neq; de tempore hunc textu Esiae tractent, admodum bene noui,
status temporarius e-
nisi q; non omnia hac breui Epistola complecti
ra ad illu populu eis possum, que constitui scribere contra Iudeos,
durare perpetuo nu-
qui Prophetarum libros, tam scelerate peruer-
tunt & deprauant.

Sed tamen nullus Iudeorum mihi dicere po-
ecepit, ab initio pri-
terit (ut summatim dicam) Quomodo hoc fieri
in generationem nos
possit, ut omnis Caro in Ierusalem coram Do-
mino ad orct, singulis mensibus, singulis Sabba-

E p tis (id

Z.O.S.

D. MART. LVTH.

eis (id quod textus superstitione etiam & acceptissime ex Hæbreo redditus clare habet) cum aliqua caro, aliqui homines tam longe a Ierusalem habitent, ut intra XX. XXX. aut C. Sabbata, eo peruenire aut pertingere non posse sint, Et cum ipsi Iudei, nunc in his Mille quingentis annis, hoc est, duodecies mille quingentis mensibus (ut Sabbathum taceam) in urbe Ierusalem non adorarint, Sed iam hæc in tam breui Epistola complecti non possum.

Ita etiam, de domestico & peculiari ornatus Primi præcepti (Qui eduxit eos de terra Ægypti) dicit Ieremias Cap. 23. Ecce dies uenient, dicit DOMINVS, Et suscitabo David gerumen iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra &c. & mox in eodem textu sequitur, Ecce dies uenient, dicit DOMINVS, & non dicent ultra, uiuit DOMINVS, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti, sed uiuit DOMINVS, qui eduxit, & adduxit Semen domus Israel, de terra aquilonis, & de cunctis terris ad quas eiceram eos, & habitabunt in terra sua &c. Hic obserua q Propheta non totum Israelem, sed Semen domus Israel nominat &c.

In hos

AD QVE
In hoc loco
est tractandi, S
ideis nobiscum
doctores uel
platon, hic log
hi diserte dicti
dicant amplius,
filios Iuda in
hoc habet, non an
mum Dñi, qui edu
cione Dñi qui ex o
rante congregavit
David.

Si nunc le
duxit te ex terra
Siam, tunc Lex N
in Neßia, & tanta
captione, qui ante
inter omnes gentes
fuit, unum Dñm
quod ad Dñm
fratentia inter Iuda
Iulum est Iudayu
& Paulus clie d
in Ægypti, ut

LVTI.

perspicuo etiam
redditus clare p
tonines tam long
nra. XX. XXX
aut pertingere
Indai, nunc in his
e est, duodecies mille
abatatae) in v
filios Israël de terra Ægypti. Ibi textus clare
rint, sediam habet, non amplius eos iuratuos esse in no
eti non possum.

AD QVENDAM AMICVM.

In hoc loco Ieremias, multi insignes loci es
tent tractandi, Sed ne aberremus ab instituto, hic
Judæis nobiscum conuenit (modo suos Rabinos
& doctores ueteres sequi uelint) Ieremiam Pro
phetam, hic loqui de temporibus Messiae, atque
hic diserte dicit fore, ut sub tempore Messiae non
dicant amplius, uiuit DOMINVS, qui eduxit
filios Israël de terra Ægypti. Ibi textus clare
hoc habet, non amplius eos iuratuos esse in no
mine Dei, qui eduxit eos ex Ægypto, sed in no
mine Dei qui ex omnibus terris in quas dispersi
(Qui eduxit eos in
erant congregauit, ad gerumen illud & filium
omnis Cap. 23. Eu

David.

DOMINVS, Et suscit
Si nunc haec particula primi præcepti (qui
& regnabit Rex, eduxit te ex terra Ægypti, non durat ultra Me
diū & iustitiam in ssiam, tunc Lex Mose non est æterna, sed cessat
textu sequitur, Eum Messia, & tantum manet Lex Decem præ
MINVS, & non deceptorum, quæ ante Mosen inde ab initio mundi,
, qui eduxit filios inter omnes gentes uiguit, & mentibus inscripta
uit DOMINVS, fuit, unum Deum esse colendum &c. atque ita
domus Isræl, deinde (quod ad Decem præcepta attinet) nulla est di
terris ad quas eum differentia inter Iudeos & gentes, Nam Deus non
terra sua &c. Hic solum est Iudeorum Deus, sed & gentium, sicut
Israëlem, sed Sciam & Paulus clare dicit, & illa exempla, de Regi
bus Ægypti, Assyriorum, Babylonis, Persarum,
supra

Lith.
D. MART. LVTH.

supra commemorata ostendunt &c.

Item, in Quarto præcepto, Nos gentes ille
lam particulam non possumus ad nos accommo-
dare (ut diu uiuas in terra quam DOMINVS
Deus tuus daturus est tibi) & tamen omnes obli-
gamur ad seruandam primā partem, nempe, Ho-
nora Patrem & Matrem &c. Nam Moses imo
potius ipse Deus loquitur ibi cum Populo Israel,
quem ex Ægypto duxit in terram Canaan, &
sentit etiam in his uerbis de terra Canaan, quam
tunc dedit eis in hereditatem &c. fore, scilicet,
ut in illa diu manerent, habitarent, et ocio frue-
rentur, si illud Quartū præceptū de obedientia
Parentū seruarent, Et hic iterū illa Lex genera-
lis, in sculpta omnium Gentium mentibus, singu-
lari ornatu induitur, apud populum electum &
peculiarem, promissione tranquillitatis & quietis
in terra Canaan.

Sed nos Gentes dicere non possumus, nec
credere (Deus etiam ferre non potest) quod nos ex
Ægypto liberarit, aut in terram Canaan dux-
erit, in qua essemus benedicendi, si honoremus
Parentes &c. Sed oportet nos hoc Quartum
præceptum in genere accipere, quod Deus cui
libet pio & timenti Deum, sit misericorditer bene-
dictionem

T. LVTH
ostendunt &c.

AD QVENDAM AMICVM.
lictionem daturus in sua terra, qui honorat Pa=
rens & Matrem, Sicut etiam per experientia=

m uidemus, q Regna, Principatus, & Respu=

omus, familiae, & patrimonia mirabiliter mu=

antur, nunc florent, nunc decadunt, secundum q

bedientes uel inobedientes quarto Präcepto in

veniuntur, Et siue hæredes Regum, siue Princi=

um mundi, siue potentū, diuitum, aut nobilium,

siue plebeiorum consideres, Decalogus sacro=

ancæ Legis & uoluntatis Dei, est potens gu=

vernator & mutator orbis est terrarū, nec unq

illum exemplum, ullo seculo ostensum aut pro=

latum est, aut proferri potest, q impune tule=

runt, aut morte bona decesserunt qui Parentes

non honorauerunt.

Ergo hoc Quartū præceptum, non potest

ita esse æternum, id est, secundum cœcitatem

Iudæorum, non potest ita imponi nobis Genti=

entes dicere non posse, ut terram Canaan nanciscamur, & quiete

terram ferre non possemus in ea habitemus, cum & ipsi annis plus Mille

et, aut in terram Cœ quingentis, extra illam exularint in magna mi=

nis benedicendi, sit seria, ut qui Patres & Prophetas suos contume=

Sed oportet nos haec illa affecerūt & persecuti sunt, & adhuc sanctos

persequi non cessant. Ideo & iudicium & pla=

ganon desinit. Nam ipsi Messiam hunc agno=

scere

D. MART. LVT^H.

Scere nolunt, quem Patres eorum & Prophetæ
annunciarunt, prædixerunt, & agnoscendum &
acceptandum mandarunt, atq; ita Parentum suon
rum inobedientes filij manent. Idem possem
de Nono & Decimo præcepto dicere, in quibus
dicitur; Non concupisces Vxorem proximi tui.
Nam apud Iudeos libellus repudij erat ius re=
ceptum, quod apud nos Gentes non est ius recep=
tum, multo minus autem apud nos recepta sunt
ille artes, alienas Vxores & Domus captandi
& auocupandi, Sicut Propheta Malachias graui=
ter conqueritur.

Et ut tandem huius Epistole finem aliquem
faciam, Tum per hoc meum scriptum, Mi Do=
mine & amice, instructi nunc estis, ut uos aduer=
sus Sabbatarios tueri possitis, et in pura sincera
Christianæ Fide manere. Si Iudeos occitatos
& induratos non potestis permouere aut con=
uertere, cogitate, uos non esse superiorem aut
maiorem uris illis maximis & præcellentibus
omnibus sanctis Prophetis, qui a Populo illo oc=
cicato & duræ ceruicis afflicti & occisi sunt, in=
terim ipsis de nulla re gloriantibus impensius, q
de carnali posteritate Patriarchæ (filij Adrae
sumus) Quanq; & ipsi Iudei satis sciunt, tot
sceleratos

A. LVTH. AD QVENDAM AMICVM

Patres eorum & celeratos nebulones esse in ipsorum numero, ut facilius dixerunt. & agnosco le possent iudicare, non satisesse ad sanctitatem erant, atque ita Parvulum, ut sint secundum carnem nati ex Angeli spiritu manifest. Iacobus posterioris. Ad hæc Lex Mose etiam nihilo concutio precepto dicere, sic cit eos sanctiores, cum eam nunq̄ seruarint, si concupiscerent uxores, ut supra ex. 31. Capi. Hieremias Prophetæ deos Iudeus repulsi stendi, Vbi Deus ipse hoc de eis conqueritur. Iquid nos Gentes nos quid nos autem apud nos res.

Præterea in hunc hodiernum diem adhuc Ierusalem uxores Domini seruant Legem Mose, neq; possunt seruare, sicut Propheta Malachia diu nō ipsa urbs Ierusalem rursus restauratur, ut sit sedes Sacerdotij & regni Iudaici, Præfata enim Epistola sua rea constat, q; ipsi Legem Mose plerisque locis per hoc meum scriptum intelligunt ipsi, Præsertim in Tertio libro, & instruisti nunc eis, & multis alijs locis, quomodo tunc implere Legem aut seruare possent, etiam si essent in Ierusalem? Et in summa, Cum hi anni Mille quinquecenti huius affliti deploratissimi & miserrimi potestis permouere, nos non esse superciliosi, (cuius certus ad huc finis, nec scitur, nec tiri potest) Iudeos non ad poenitentiā adducit, illis maximis & prætermissis, bona conscientia potestis de ipsis, & præceruis afflitti & ieri non potest, ut Deus Populum suum (si ipsi fuisse gloriabitibus in sent populus Dei) sine Prophetia & consolacione desereret, Deum hoc autem nunq̄ fecit, & ipsi Iudei satis ad hec

214.

D. MART. LVT^H.

ad huc promisit se non facturum, sine premissa
Prophetia, sicut Amos Propheta dicit, Non fa-
ciet quicq^u DOMINVS, nisi reuelarit seruis suis
Prophetis

Nam omnes Ordines hominum, omnes Po-
litie, omni Regna, omnia Opera Hominum,
Eunt, sive sunt, & consistunt in uerbo Dei,
ut Populus eius certus sit de uoluntate illius, quid
faciant, quid patientur, quid expectent, ita ope-
ratus est ab initio, & ita operabitur usq; in fa-
nem perpetuo.

Cum nunc Deus his annis Mille quingentis
sic non fecit cum Iudeis, & eos ad huc deserit in
horrendo exilio, & nihil eis annunciat, nec quic-
quam consolationis eis mittit. Tunc palam &
clarum est, quod extreme deseruit eos, & quod
ipsi Populus Dei amplius esse non possunt, Ve-
rusq; Messias iam olim ante annos Mille quin-
gentos uenit, Nam quod usquam aliud possit esse
peccatum? propter quod tam horribili exilio
plestantur & silentio Dei æterno, quam quod
uerum semen Abrahae & Dauidis electum Mes-
siam non receperunt, & adhuc non agnoscent,
nec recipiunt.

Inficiari id non possunt Iudei, quotquot uia-
quam spic

R.T. LVTH.

ad quendam annic m.
uirant, & manifestū plane est, quā dī cap=
uitatem & exilium Babylonicum, multo atro=

ora. horribiliora peccata admiserant, tam cru=

eli cēde Prophetarum &c. Et prorsus id com=

enticiū est, quod propter peccatum ignotum,

l huc (quod nominare non possint) his annis

ille quingentis hēc tanta malū antur.

um tamen propter manifesta lōn graui

patiuntur quid expiā

r immaniora scelera & peccata, cēdem Pro=

phetarum, Idolatriam, tantum 70. annis cap=

uitatem Babylo. pertulerint, & ta intē=

in Prophetas & consolationē habuerint. Cum

an Iudeis, & eos allū

terim in hoc extremo & ultimo exilio, ne mu=

tillo. & nihil eis annunciatū

a quidem madida strepitu aut sibilo alarum

lafonius eis intit. Tros consoletur. Si hoc non est a Dco deserit, tunc

quod extreme deserit atan etiam gloriari potest, se nondum a L. &

Dei amplius esse non esertum esse.

nam olim ante annū
Nam si satis diligenter ex Historijs scriptu=

ram quod usquam dīe sanctae quis supputet, tum hoc præsens exiliū
propter quod tam h̄erb Captiuitate Romana, diutius durauit quam

silentio Dei eterno, utrum ipsorū tempus, quo fuerunt Populus Dei

brahe & Davidis electus Israel in terra Canaan, Reuocet ad

erunt, & adhuc nūculum qui uolet tempus ab exitu Ægypti,

sq; ad ultimam deuastationem Ierusalem, Ro=

non possunt iudei sanam scilicet, tum in uenies Mille quingentos

E & dca

216

MART. LVTH.

¶ deo nos. Non multo paucioribus annis
fuerunt suo captivitate illa Romana & exilio,
& longe diutius durabit, cum neq; Prophetas,
promissiones aut illas Prophetias habeant,
quando finis huius exilij futurus sit. Quid autem
horribilis dici potest? Quod usquam exemplum
irae saeuenie Dei atrociter extat, quam quod tan-
to minore fuerunt in exilio, quanto inde
a Iose & Iosua fuerunt Populus Dei? Quo-
modo autem ullo modo fiat? ut Deus suum electum
& sanctum in Populum diutius deserat & derelin-
quit, sine Politia certa, sine Duce, sine Regno,
sine Lege, Templo, Cultu, sine Urbe Ierusalem,
sine Sacerdotio & terra, diutius (inquam) quam
terram inhabitarint.

Im quando Deus alicui populo dat ter-
ram, quam uel regnum, non ideo dat, ut non
inhabitetur, aut ut diutius ille populus hac data
terra careat, quam eam habeat (etiam si ad tem-
pus non nunquam regna & urbes patitur affigi,
uexari & diripi) Israeletis autem hanc terram
dedit in hereditatem per manifestum uerbū suum
& promissionem, per tot & tanta miracula &
opera presentis auxilij, non ita obiter sine pro-
missione

AD QV
missione O
hunc alijs gentili
quod nam hoc e

Hec Epi
insti me, curre
nec causa plu
hac celeritate se
ut pro hac m
hac longe nacio
comprehendere
mo

AT. LVTH

Non multo pauciorum
statu illa Romana
dum abit, cum negat
ca illas Prophetas
vias exilij futurus sit.

AD QVENDAM AMICVM.

nissione & uerbo dedit huic popu terram,
sicut alijs gentibus regna & urbes e. c. dicant,

quod nam hoc est genus portentosi exilij?

Hæc Epistola creuit mihi inter manus, nec
ia posset: Quodquisq; ensi me, currenti calamo sic induluisse. Nam de
atrorius erat quam
e fuerint in exilio, q; ac celeritate scribendo compleci. vi, Rogo,
sua fuerint Populus De
t pro hoc tempore boni consulatis, Nam cu Ta
nullo modo fuit ad Deum, ac longe maior est, quam ut breui Epistolio
Populi diutius deservi
elitia certa, sine Dua
emplo, Cultu, sine Vir
tute & terra, diutius am
abitarint.

Fij Moses

vendo Deus alicui p
uel regnum, non ida
cat ut diutius ille popu
qua tam habeat (ctia
ja regna & urbes po
pi) Israeliis autem
tatem per manifestis
m, per tot & tantum
auxilij, non ita obie

LIB.

MOSSES
DEUTERONO. V. CAP.
DE CALOGO.

DEC VERBA LOCUS
tus est DOMINVS, ad omnem
litudinem uestram, in Monte
de medio ignis & nubis & calig-
nis, uoce magna, nihil addens amplius, & scrip-
sit ea in duabus Tabulis lapidcis, quas tradidit
mihi. Vos autem postq; audistis uocem de me-
dio tenebrarum, & montem ardere uidistis, ac-
cessisti ad me omnes Principes tribuum & ma-
iores natu, atq; dixisti. Ecce ostendit nobis DO-
MINVS Deus noster Maiestatem & magnia-
tua in suam. Vocem enim eius audiimus de
meio ignis, & probauimus hodie, q; loquente
Ueo cum homine, uixerit homo. Cur ergo mo-
riemur, & deuorabit nos ignis hic maximus?
Si enim audierimus ultra uocem DOMINI Dei
nostrri, moriemur. Quid est omnis caro, ut au-
diat uocem Dei uiuentis, qui de medio ignis lo-
quitur, sicut nos audiimus, & possit uiuere? Tu
magis accede, & audi cuncta, quæ dixerit DO-
MINVS Deus noster tibi, loquerisq; ad nos, &
nos aue-

108

EX DEUTERONO. V. CAP.

nos audientes faciemus ea. Quid cum audisset

DOMINVS, ait ad me :

Audiui uocem uerborum Populi huius, quæ locuti sunt tibi. Bene omnia sunt locuti, Quis det talem eos habere mentem, ut timeant me, & custodiant uniuersa mandata mea in omni tem-

pere, ut bene sit eis, & filiis eorum in sempiter-

na medio ignis & tubi num. Vade ergo & dic eis, Reuertimini in

Tabulis lapidis, & quar tibi omnia mandata & ceremonias, atque

autem postq; audistis iudicia que docebis eos, ut faciant in terra quam

in, & montem ardorem dabo illis in possessionem.

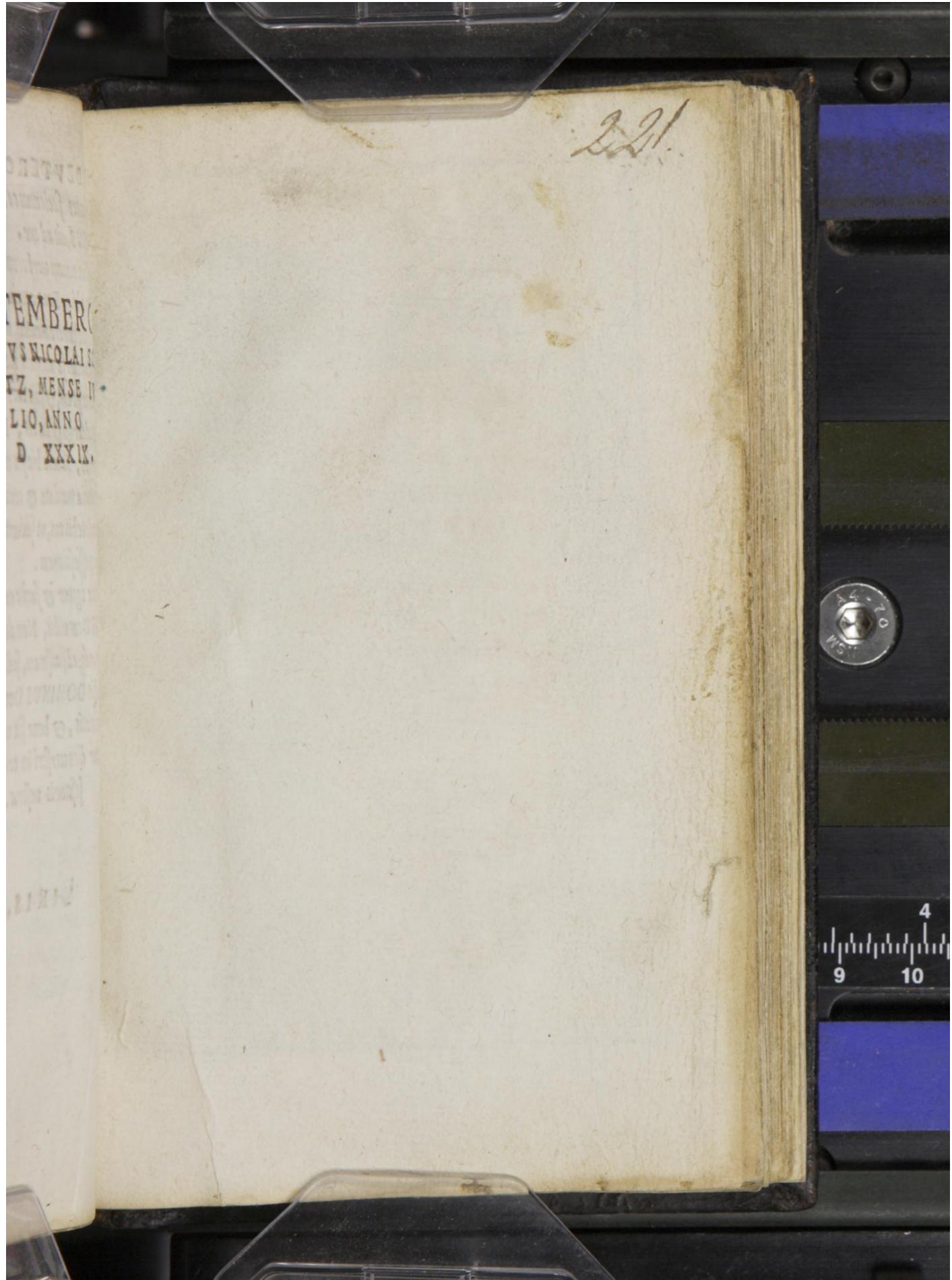
Custodite igitur & facite ea, quæ præcepit
dixi. Ecce ostendit DOMINVS Deus uobis, Non declinabitis, neq;
eius noster Maiestas ad dextram, neq; ad sinistram, sed per viam, quā
vocem enim diu præcepit uobis DOMINVS Deus noster, ambis
probamus hodi labitis, ut uiuatis, & bene sit uobis, & prote-
lentur dies uerstri in terra pos-
sessionis uestræ.

FINIS.

G20

EX DEDICATIONE. C.
EX AEDIBVS NICOLAI SCHIR
LENTZ, MENSE IV^a
LIO, ANNO
M D XXXIX.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 169 8° copy 2

322

